

**UCHWAŁA NR IV/27/24
RADY GMINY BĘDZINO**

z dnia 26 czerwca 2024 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Będzino na lata 2023-2027

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt.15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 roku, poz. 609; poz. 721), art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, z 2023 r. poz. 951, 1688, 1904.); po uzyskaniu opinii Zachodniopomorskiego Konserwatora Zabytków, **Rada Gminy Będzino uchwala co następuje:**

§ 1.

Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Będzino na lata 2023-2027 stanowiący załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Będzino.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Będzino

Andrzej Nożykowski

Załącznik do Uchwały Nr IV/27/24
Rady Gminy Będzino z dnia 26 czerwca 2024 r.

G M I N A B Ę D Z I N O

WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIE

PROGRAM

OPIEKI NAD ZABYTKAMI

na lata 2023 – 2027

Opracowanie
VERBUM – W.G.W.

Szczecin 2023

SPIS TREŚCI

Wstęp	s. 3
1. Podstawa prawna i cele opracowania Programu Opieki nad Zabytkami.....	s. 6
2. Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce.	s. 7
3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Będzino.....	s. 19
4. Charakterystyka krajobrazu i dziedzictwa kulturowego Gminy Będzino.....	s. 37
5. Ochrona dziedzictwa kulturowego Gminy Będzino ustanowienia prawne	s. 53
6. Polityka w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami w świetle działań Gminy Będzino.....	s. 57
7. Ocena stanu zachowania i funkcjonowania dziedzictwa kulturowego Gminy Będzino.....	s. 64
8. Cele i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Będzino	s. 69
9. Instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami	s. 76
10. Kryteria oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	s. 77
11. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	s. 78
Załączniki	s. 85

WSTĘP

Podstawowym zadaniem gminnych programów opieki nad zabytkami jest określenie kierunków działań i zadań służących poprawie kondycji dziedzictwa kulturowego - zarówno stanu zachowania zabytków, jak i udziału zabytków w kształtowaniu rozwoju i wizerunku gminy.

Programy opieki nad zabytkami służyć mogą rozwojowi gminy poprzez określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystanie zabytków dla potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych.

Głównym celem sformułowania dokumentu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego Gminy Będzino poprzez określenie podstawowych uwarunkowań oraz rozwiązań, które temu służą.

Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Będzino na lata 2023 – 2027¹ opracowano w oparciu o odpowiednie przepisy, akty prawa miejscowego przyjęte przez Radę Gminy w Będzinie, krajowe, wojewódzkie i powiatowe dokumenty typu strategicznego, materiały i dokumentacje z zasobu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie, Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie oraz wiedzę i doświadczenie autorów.

W opracowaniu przedstawiono syntetyczną informację dotyczącą aktów prawa polskiego oraz europejskiego ustanawiających i regulujących zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Odrębną część poświęcono charakterystyce krajobrazu i dziedzictwa kulturowego gminy Będzino, które są przedmiotem Programu Opieki nad Zabytkami.

Gminna polityka w zakresie opieki nad zabytkami powinna być spójna ze strategiami rozwoju województwa i powiatu. Z tego względu omówiono (w zarysie) strategiczne dokumenty wojewódzkie, powiatowe i gminne, zwracając uwagę na założenia programowe dotyczące ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz jego rewitalizacji i rewaloryzacji, służące procesom rozwojowym. Szczególnie istotnym dokumentem w tym zakresie jest Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024 dla Województwa Zachodniopomorskiego².

¹ Druga edycja Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla gminy Będzino na lata 2018-2022 została uchwalona 16 maja 2012 roku przez Radę Gminy Będzino (Uchwała Nr XIX/136/12).

² Uchwała Nr XXIX/338/21 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 października 2021 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2021 r., poz. 5593).

Główne materiały wykorzystane w tworzeniu programu:

1. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021–2024 dla Województwa Zachodniopomorskiego, opr. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie 2021 r.
2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (zwany dalej „PZPWZ 2020”), oprac. Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2020 r³.
3. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 (zwana dalej „SRWZ 2030”)⁴.
4. Aktualizacja „Studium zasobów i stanu zachowania oraz kształtowania krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego” do zmiany planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego. Dziedzictwo i krajobraz kulturowy. Projekt ochrony. oprac. BDZ, 2009 r.
5. Wytyczne i zasady zagospodarowania w obszarach kulturowo-krajobrazowych (wyodrębnionych w „Studium zasobów i stanu zachowania wartości kulturowych...”), oprac. BDZ 2010.
6. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Będzino – 2021 r⁵.
7. Program Opieki nad Zabytkami gminy Będzino na lata 2018-2022, oprac. VERBUM Szczecin 2010, 2012.
8. Studium wartości kulturowych gminy Będzino, oprac. W. Witek – BSiDK, Szczecin 1999.
9. Zasób archiwalny WUOZ w Szczecinie Delegatura w Koszalinie, Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowego Instytutu Dziedzictwa OT w Szczecinie – dokumentacje konserwatorskie, karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa (kościół, zespoły folwarczne, rezydencje, cmentarze etc.).
10. Opracowania studialne – strona www. UG Będzino.
11. Bieżąca konsultacja z UG Będzino.

³ Uchwała Nr XVII/214/20 z dnia 24 czerwca 2020 r. Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.

⁴ Uchwała Nr VIII/100/19, z dnia 28 czerwca 2019 r. Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.

⁵ Uchwała Nr XLIV/271/21 Rady Gminy w Będzinie z dn. 28 października 2021 r.

Zastosowane skróty:

- GEZ** - Gminna ewidencja zabytków
JST - jednostki samorządu terytorialnego
GPR - Gminny Program Rewitalizacji
OKK - Obszary Kulturowo-Krajobrazowe
MPZP - miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego
PONZ - Gminny Program Opieki nad Zabytkami
PZPWZ 2020 - Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego
SRWZ - Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego
SUiKZP - Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
t.j. - tekst jednolity
UMWZ - Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego
„ustawa o zabytkach 2003” – Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003
WEZ - Wojewódzka ewidencja zabytków
WUOZ - Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków
ZWKZ - Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków

1. PODSTAWA PRAWNA I CELE OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Przygotowanie i realizacja programu opieki nad zabytkami, będącego istotnym instrumentem opieki nad zabytkami i ochrony zabytków, należy do ustawowych obowiązków samorządu gminnego, nałożonych ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 84 - 87, Dz.U. z 2003 r., Nr 162 poz. 1568 z późn. zm., t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 951), w której określono tryb sporządzenia oraz cele gminnego programu opieki nad zabytkami.

- Gminny program sporządza **Wójt** / Burmistrz Gminy
- Gminny program opieki nad zabytkami sporządza się na okres 4 lat.
- Programy gminne przyjmowane są uchwałą **Rady Gminy** / Rady Miasta.
- Przed uchwaleniem Program przedstawia się Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków do zaopiniowania.
- **Wójt** / Burmistrz obowiązany jest do sporządzania, co 2 lata sprawozdania z realizacji Programu⁶.
- Uchwalony program podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

• **Cele gminnego programu opieki nad zabytkami** zdefiniowano w art. 87 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w której stwierdza się, że programy opieki mają na celu w szczególności:

- *włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych (wojewódzkich, powiatowych, gminnych) wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;*
- *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;*
- *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;*
- *wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków;*
- *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

Reasumując - podstawowym celem sporządzania i realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami jest utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego i zabytków na terenie władania samorządu, poprzez różnorodne działania służące utrzymaniu i poprawie stanu materialnej substancji zabytków, ich zagospodarowaniu w sposób odpowiadający wartościom zabytkowym oraz działania zmierzające do podniesienia wiedzy o zabytkach i świadomości potrzeby utrzymania dziedzictwa kulturowego.

⁶ Np. w formie uchwały podejmowanej przez Radę Gminy, tak jak ma to miejsce w przypadku Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami.

2. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek Państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP).

Podstawowym aktem prawa regulującym ochronę i opiekę nad zabytkami jest ww. ustawa z 23 lipca 2003 r. – o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 951, zwana dalej „ustawa o zozn 2003”), w której określono m.in. przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Wśród aktów wykonawczych istotnych dla programów opieki nad zabytkami jest Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz.U. 2021 poz. 56).

Wybrane akty wykonawcze i rozporządzenia związane z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- ❖ Uchwała nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022” (M.P. poz. 745). W 2021 r. uchwałą nr 92 z zmieniono dotychczasową uchwałę, wprowadzając kilka zmian – program zrealizowano do 2023 r.
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. 2021 poz. 81).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz.U. 2014, poz. 110).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz.U. 2021, poz.56).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 nr 30, poz. 259).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. 2004, nr 71, poz. 650).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz.U. 2015, poz. 979).

- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2019, poz. 1470).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. 2011 nr 89, poz. 510).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz.U. 2004 nr 124, poz. 1304, z późn. zm.).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2004 nr 212, poz. 2153).

Przedmiotem ochrony i opieki jest zabytek, którego definicje i określenia według art. 3 „ustawy o ochronie zabytków i opiatek historycznych z 2003 r.” brzmią:

- **zabytek** - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- **zabytek nieruchomy** - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, posiadających cechy j.w.;
- **zabytek ruchomy** - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, posiadających cechy j.w.;
- **zabytek archeologiczny** - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- **historyczny zespół budowlany** - powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- **krajobraz kulturowy** - przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- **otoczenie zabytku** - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Przedmiot ochrony doprecyzowany został w art. 6, ust. 1 „ustawy o ochronie 2003”, który wskazuje, że opiece i ochronie podlegają bez względu na stan zachowania:

- zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - krajobrazami kulturowymi,
 - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - dziełami architektury i budownictwa,
 - dziełami budownictwa obronnego,
 - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. (Dz.U. z 2019 r., poz. 1479),
 - instrumentami muzycznymi,
 - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami
 - etnograficznymi,
 - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - cmentarzyskami,
 - kurhanami,
 - reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać także zabytki niematerialne – nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6, ust. 2).

Formami ochrony zabytków są (art. 7 „ustawy o ochronie 2003”):

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 3) uznanie za pomnik historii;
- 4) utworzenie parku kulturowego;
- 5) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków należy do kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków (decyzje o wpisie zabytków nieruchomych podejmowane są z urzędu lub na wniosek posiadacza zabytku położonego na terenie województwa).

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik historii ustanawia Prezydent RP, na wniosek ministra właściwego ds. kultury, w drodze rozporządzenia. Pomnikiem historii można uznać zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury – określa to art. 15 ustawy ust.1, ust.2 precyzuje, iż wniosek może zostać złożony po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Zgodnie z ust. 4 istnieje możliwość przedstawienia Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosku o wpis pomnika historii na „Listę dziedzictwa światowego” w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, przyjętej w Paryżu w dniu 16 listopada 1972 r.

Utworzenie **parku kulturowego** oraz sporządzanie **miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego** z odpowiednimi zapisami dotyczącymi ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2022 r, poz. 503) leży w kompetencjach samorządu gminy.

Ochrona zabytków realizowana jest przez organy administracji publicznej, co określa art. 4 „ustawy o zabytkach 2003”. Ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie działań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza wg art. 5 „ustawy o zabytkach 2003” polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zgodnie z „ustawą o zabytkach 2003” zabytki podlegają ochronie i opiece bez względu na stan ich zachowania (art.6).

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w innych dokumentach, planach i strategiach

„Ustawa o zabytkach 2003” precyzuje w art. 18 ust. 1., iż ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy:

- strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw,
- planowaniu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej,
- analizie i studium z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,

- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy,
- decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej,
- decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami musi być zawarta w dokumentach strategicznych i planistycznych województwa, powiatu, gminy (art. 18 ust.2), m.in. poprzez:

- uwzględnienie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- określenie rozwiązań niezbędnych do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków,
- zapewnienie ochrony zabytków przy realizacji inwestycji,
- ustalenie rozwiązań mających na celu przywracanie zabytków do jak najlepszego stanu,
- ustalenie przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu uwzględniającego opiekę nad zabytkami.

Szczegółowe zasady ochrony poszczególnych zabytków i obszarów zapisywane są, zgodnie z art. 19.1. i 1a w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (m.p.z.p.), a także w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ochronę zabytków uwzględnia się także w uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń. Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Gminna ewidencja zabytków (GEZ)

Zgodnie z **art. 21 „ustawy o ożionz 2003”** ewidencja zabytków jest podstawą sporządzania programów opieki nad zabytkami przez gminy, powiaty, województwa. Opracowanie wszelkiego rodzaju koncepcji, wytycznych, projektów rewaloryzacji czy też planów adaptacji i przekształceń obiektów zabytkowych, a także studiów zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego opiera się na wiedzy o zasobie zabytkowym, stąd działania te powinny poprzedzać działania ewidencyjne.

Zgodnie z **art. 22 ust. 4 „ustawy o ożionz 2003” wójt** (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków, zaś zgodnie z ust. 2 wojewódzką ewidencję zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

GEZ nie jest ustawową formą ochrony zabytków, ale faktycznie funkcjonuje jako taka poprzez inne przepisy:

- art. 7, pkt. 4 „ustawy oozionz 2003” łącznie z przepisami ustawy Prawo budowlane (art. 36, ust. 3) i ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- obowiązek uwzględniania GEZ w programach opieki wojewódzkich, powiatowych i gminnych (art. 21), które z kolei uwzględnia się przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego;
- obowiązek uwzględniania GEZ w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 19, 1.2);
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

UWAGA !

Zmiana „ustawy oozionz 2003” – z 22 czerwca 2017 r.⁷ w zakresie art. 81.1 – wprowadza możliwość **udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa**, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków (...) nie dotyczy GEZ uchwalonych przed wejściem w życie w/w rozporządzenia. Dotyczy ono w szczególności trybu wpisywania i skreślenia z zasobu WEZ, GEZ, obowiązku informowania o podjęciu zamiaru o wpisaniu do ewidencji (lub skreślenia) właścicieli zabytków, współpracy samorządów z WKZ.

Podział kompetencji i organizacja organów ochrony zabytków określone są w art. 89-101 „ustawy oozionz 2003”.

Ustawowo organami ochrony zabytków są:

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków (GKZ).

Do kompetencji GKZ należy m.in. opracowywanie krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, podejmowanie działań związanych ze wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacja kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami, sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków, prowadzenie krajowej ewidencji zabytków, promowanie

⁷ Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2017 poz. 1595.

badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków. Przy ministrze ds. kultury działa Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniodawczo-doradczy. Przy GKZ działa Główna Komisja Konserwatorska jako organ opiniodawczy.

2. Wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Do zadań Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (WKZ) należy m.in.: realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, sporządzanie, w ramach przyznaných środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie; wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych; sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych; organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; opracowywanie wojewódzkich planów ochrony na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych; upowszechnianie wiedzy o zabytkach; współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków. Przy WKZ działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniodawczy.

Zmiany w „ustawie o zioz 2003” wprowadzono (dotychczas) 27 razy.

W latach 2017–2022 uwzględniono m.in. zmiany wprowadzone:

- 1) ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o rzeczach znalezionych (Dz.U. poz. 397),
- 2) ustawą z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. poz. 774),
- 3) ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach (Dz.U. z 2016 r. poz. 1330 i 1887),
- 4) ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustaw regulujących warunki dostępu do wykonywania niektórych zawodów (Dz.U. poz. 1505),
- 5) ustawą z dnia 4 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach (Dz.U. poz. 1887),
- 6) ustawą z dnia 16 listopada 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. poz. 1948 oraz z 2017 r. poz. 379),
- 7) ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 60),
- 8) ustawą z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (Dz.U. poz. 1086),
- 9) ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1595)

Wprowadzono zmiany m.in. w:

- zasadach wywozu zabytków za granicę,
- udzielaniu pozwoleń na prowadzenie prac przy zabytku,
- uprawnień do prowadzenia, kierowania i nadzoru nad pracami przy zabytku,
- restytucji zabytków,
- powoływania wojewódzkich konserwatorów zabytków,
- powoływania członków ciał doradczych: Rady Ochrony Zabytków, Głównej Komisji Konserwatorskiej, Wojewódzkiej Rady Ochrony Zabytków.

Nowe są zasady karania za działania przeciw zabytkom, z wprowadzeniem kar aresztu i ograniczenia wolności do lat 5 oraz wysokich kar pieniężnych – do trzydziestokrotności minimalnego wynagrodzenia (rozdział 10a i 11 – „ustawa o ziołach 2003”). Powołany został (art. 83b – „ustawa o ziołach 2003”) nowy państwowy fundusz celowy: **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków**⁸, którego dysponentem jest minister kultury i dziedzictwa narodowego, zasilany finansowo z ww. kar pieniężnych.

Na mocy zmian, **od 2017 r. obowiązuje możliwość udzielania przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane także przy zabytkach znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków (art. 81.1. „ustawa o ziołach 2003”)**. Zasady udzielania dotacji mają zostać określone w uchwałach organów udzielających dotacji.

W 2018 roku ustawa o ochronie zabytków otrzymała kolejny tekst jednolity: Dz.U. z 2018 r. poz. 2067, 2245. Uwzględniono m.in. zmiany wprowadzone:

- ustawą z dnia 24 listopada 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o ochronie przyrody (Dz.U. z 2018 r. poz. 10), **w zakresie przepisów wykonawczych dotyczących usunięcia drzew lub krzewów;**
- ustawą z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1669);
- ustawą z dnia 22 listopada 2018 r. – o zmianie ustawy Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw;
- ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. 2020 poz. 282, z późn. zm. (782 i 1378 dot. planowania).

W 2020 roku wprowadzony został tekst jednolity ustawy uwzględniający wszystkie poprzednie zmiany (Dz.U. 2020 poz. 282). Uwzględniono m.in. zmiany wprowadzone:

- ustawą z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy - Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2245 oraz z 2019 r. poz. 1287);

⁸ Patrz raport NIK, s. 9 – <https://www.nik.gov.pl/plik/id,25591,vp,28358.pdf>.

- ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (DZ.U. poz. 1696) oraz zmian wynikających z przepisów ogłoszonych przed dniem 6 lutego 2020 r.;
- ustawą z dnia 21 lutego 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia parlamentu europejskiego i rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/we (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (DZ.U. poz. 730).

Po publikacji tekstu jednolitego, w 2020 r. wprowadzone zostały jeszcze dwie zmiany do ustawy o ochronie zabytków, wynikające z wprowadzonych zmian w ustawach:

- ustawie z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (DZ.U. 2020 poz. 1378);
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy - prawo geodezyjne i kartograficzne oraz niektórych innych ustaw (DZ.U. 2020 poz. 782).

W 2021 roku wprowadzone zmiany dotyczyły m.in.:

- wpisów i skreśleń z rejestru zabytków (odniesienie do katastru nieruchomości),
- uwzględniania tematyki ochrony zabytków w dokumentach planistycznych i strategicznych.

W 2022 roku - tekst jednolity ustawy (Dz.U. 2022, poz. 840).

30 maja 2023 r. ogłoszono nowy tekst jednolity ustawy o ochroni zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2023, poz. 951)

Zmiana uwzględnia wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dn. 18 maja 2023 r. w sprawie gminnej ewidencji zabytków (art. 22, ust. 5, pkt. 3).

Trybunał Konstytucyjny orzekł:

Art. 22 ust. 5 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przed dokonaniem takiego ograniczenia, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami należy do zadań własnych gminy.

Art. 7, ust.1. ustawy o samorządzie gminnym z 1990 r. (t.j. Dz.U. 2022 poz. 559 ze zm.) określa zadania własne gminy następująco: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy”. W szczególności zadania własne obejmują m.in. zagadnienia:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;

- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych; wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz;
- gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (pkt. 9);
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- targowisk i hal targowych;
- zieleni gminnej i zadrzewień;
- cmentarzy gminnych;
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- promocji gminy.

Zadania gminy mogą być związane bezpośrednio lub pośrednio z dziedzictwem kulturowym. W gminnych planach, bowiem nie sposób pominąć zabytków w sprawach dotyczących budownictwa mieszkaniowego (np. pierzeje z domami mieszkalnymi o wartościach zabytkowych), przy rozwiązywaniu problemów dotyczących utrzymania dróg i mostów (zabytki techniki) oraz organizacji ruchu czy też zieleni gminnej i zadrzewień (obsadzenia traktów, zieleń zabytkowych cmentarzy, parków) lub promocji gminy.

Inne istotne uregulowania prawne dotyczące zabytków:

- ✓ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj.. Dz.U. 2022, poz. 503 ze zm.) z aktami wykonawczymi.
- ✓ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tj. Dz.U. 2021, poz. 2351 ze zm.).
- ✓ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj.. Dz.U. 2021, poz. 1973 ze zm.) z aktami wykonawczymi.
- ✓ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tj.. Dz.U. 2022, poz. 916 ze zm.), uwzględnia ochronę cech charakterystycznych danego krajobrazu, a wśród walorów chronionych wymienia się wartości kulturowe. Jedną z form ochrony wg tej ustawy są parki krajobrazowe – obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, ale także walory historyczne i kulturowe.
- ✓ Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tj.. Dz.U. 2020, poz. 1947).
- ✓ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tj.. Dz.U. 2021, poz. 1899 ze zm.).
- ✓ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tj.. Dz.U. 2020, poz. 194).
- ✓ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tj.. Dz.U. 2021, poz. 1038 ze zm.).

- ✓ Ustawa z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz.U. 2021, poz. 2373 z późn. zm.). Na mocy ww. ustawy ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków” otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne.
- ✓ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. ustawa krajobrazowa (Dz.U. 2015, poz. 774 z późn. zm.). Ustawa nakłada na władze samorządowe województwa obowiązki w zakresie krajobrazu kulturowego i sporządzenia audytu krajobrazowego.

3. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY BĘDZINO

3.1. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W USTALENIACH MIĘDZYNARODOWYCH

Najistotniejsze dla dziedzictwa kulturowego ustalenia międzynarodowe, przyjęte przez Polskę to:

- ❖ **Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 16 listopada 1972 r. przyjęta na sesji w Paryżu**
(Dz.U. z 1976 r. nr 32, poz. 190, załącznik)

Konwencja zobowiązuje do: ustanowienia „skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości, zorganizowanego w sposób stały i zgodny z metodami współczesnej nauki”; uprawiania polityki zmierzającej do wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym i włączenia ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego; podejmowania środków prawnych, naukowych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu identyfikacji, ochrony, konserwacji, waloryzacji i reanimacji tego dziedzictwa.

- ❖ **Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) – 16 stycznia 1992 r. – La Valetta**
(Dz.U. z 1996 r., Nr 120, poz. 564)

Konwencja dotycząca dziedzictwa archeologicznego, które stanowi źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zobowiązuje do wprowadzenia systemu prawnej ochrony dziedzictwa archeologicznego, zapewniającego prowadzenie ewidencji archeologicznego dziedzictwa, łączenia potrzeb archeologii z wymaganiami planów zagospodarowania, zapewnienia finansowego wsparcia dla badań archeologicznych od władz państwowych, regionalnych i gminnych.

❖ **Europejska konwencja krajobrazowa – 22 października 2000 r. – Florencja**
(Dz.U. z 2006 r., Nr 14, poz. 98)

Konwencja zobowiązuje do: ustanowienia i wdrożenia polityki w zakresie krajobrazu, który przyczynia się do tworzenia kultur lokalnych i jest podstawowym komponentem europejskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego) ukierunkowanej na ochronę, gospodarkę i planowanie krajobrazu. W konwencji tej zwrócono uwagę na współpracę transgraniczną (na szczeblu regionalnym i lokalnym) służącą przygotowaniu i wdrażaniu wspólnych programów dotyczących krajobrazu (krajobrazy transgraniczne). Ustanowiono Nagrodę Krajobrazową Rady Europy - wyróżnienie przyznawane organom lokalnym i regionalnym, które wykażą się skutecznymi i znaczącymi osiągnięciami w dziedzinie ochrony, gospodarki lub planowania krajobrazu.

❖ **Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r.**
(Dz.U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585)

Celami konwencji są m.in.: ochrona i promowanie różnorodności form wyrazu kulturowego; tworzenie takich warunków dla kultur, by mogły się w pełni rozwijać i swobodnie na siebie oddziaływać w sposób przynoszący im wzajemne korzyści; promowanie poszanowania różnorodności form wyrazu kulturowego i uświadamianie jej wartości na płaszczyźnie lokalnej, krajowej i międzynarodowej; potwierdzenie znaczenia związku między kulturą i rozwojem dla wszystkich krajów. Za zasady uznano: komplementarność ekonomicznych i kulturowych aspektów rozwoju - z uwagi na fakt, że kultura jest jedną z głównych sił napędowych rozwoju, kulturowe aspekty rozwoju są równie istotne jak jego aspekty ekonomiczne. Ochrona, promowanie i zachowanie różnorodności kulturowej są podstawowym warunkiem trwałego i zrównoważonego rozwoju dla dobra obecnych i przyszłych pokoleń.

❖ **Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy**

(przyjęta 3 października 1985 r. w Granadzie, weszła w życie 1 grudnia 1987 r. Przez Polskę została podpisana 19 października 2011 r. (Dz.U. 2012 poz.2010))

Zasadniczym celem dokumentu jest ochrona europejskiego dziedzictwa architektonicznego. Konwencja definiuje pojęcie dziedzictwa architektonicznego i zwraca uwagę na potrzebę jego ochrony nie tylko na szczeblu krajowym, ale i europejskim. Konwencja zakłada współudział społeczeństwa w procesie ochrony zabytków, podkreśla rolę promocji dziedzictwa i rozwijania świadomości społecznej w zakresie ochrony zabytków. Zobowiązuje również strony do wymiany informacji na temat polityki konserwacji zabytków.

❖ **Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE**

(*Infrastructure for **S**patial **I**nformation **I**n **E**urope*)

W ustawie o infrastrukturze informacji przestrzennej z dnia 4 marca 2010 r., która weszła w życie 7 czerwca 2010 r. (Dz.U. 2010 nr 76 poz. 489) Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego został zdefiniowany (art. 3, pkt. 7c) jako organ wiodący i współodpowiedzialny, wraz z Ministrem Środowiska, w zakresie tematu danych przestrzennych w części dotyczącej zabytków nieruchomości w rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa stanowi przeniesienie na grunt legislacyjny Polski zapisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE.

Założeniem dyrektywy jest opracowanie baz danych GIS oraz udostępnienie tych danych za pomocą usług sieciowych (serwisów internetowych) w celu upowszechnienia, oraz darmowego dostępu, danych stanowiących rejestr publiczny (wraz ze zdefiniowaniem ograniczeń dostępu do tych danych, jeśli wymaga tego interes Państwa).

❖ **Znak Dziedzictwa Europejskiego**

(decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady Europy nr 1194/2011 z dnia 16 listopada 2011 roku ustanawiająca działania Unii Europejskiej na rzecz ZDE)

Unia Europejska (UE) ustanawia Znak Dziedzictwa Europejskiego przyznawany znajdującym się na terytorium Unii obiektom odgrywającym istotną rolę w historii, kulturze oraz w budowaniu Unii. Jego zadaniem jest zwrócenie uwagi na **wspólne dziedzictwo kulturowe** w celu wzmocnienia poczucia przynależności do Unii wśród obywateli oraz wzmocnienia dialogu między kulturami. Ponadto, w szczególności przez turystykę kulturalną, dziedzictwo odgrywa ważną rolę w rozwoju gospodarczym regionów europejskich, które skorzystałyby z nadania mu odpowiedniej rangi.

Nacisk został położony na **europejską wartość symboliczną** obiektów i ich **wymiar pedagogiczny**; odróżnia to znak dziedzictwa europejskiego od inicjatyw w zakresie dziedzictwa realizowanych przez UNESCO i Radę Europy.

Kryteria przyznawania

Do przyznania znaku kwalifikują się zabytki, miejsca naturalne, obiekty podwodne, archeologiczne, przemysłowe lub miejskie, krajobrazy kulturowe, miejsca pamięci, dobra i obiekty kultury i dziedzictwo niematerialne związane z danym miejscem, w tym dziedzictwo współczesne.

Wspólne wnioski mogą być składane dla **obiektów międzynarodowych** usytuowanych w kilku państwach członkowskich, które łączy jeden konkretny temat, jak również dla **krajowych obiektów tematycznych** obejmujących kilka obiektów usytuowanych w tym samym państwie członkowskim, które łączy taki sam temat.

❖ **Znak Błękitnej Tarczy** (znany także jako „Blue Shield”)

Znak został stworzony do oznakowania obiektów kultury, aby zapewnić im ochronę przed atakiem w razie konfliktu zbrojnego. Jest kulturowym odpowiednikiem Czerwonego Krzyża. Symbol ten, zaprojektowany przez Polaka prof. Jana Zachwatowicza, został określony w Konwencji haskiej z 1954 r. (Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisana w Hadze dnia 14 maja 1954 r.).

Zgodnie z art. 12 „ustawy uoozionz 2003” Starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie. Wzór znaku opartego na Błękitnej Tarczy, jego wymiar i miejsce umieszczenia na zabytku nieruchomym określa rozporządzenie Ministra Kultury z 09 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U.2004, nr 30, poz. 259). Umieszczanie znaku na zabytku jest elementem promocji dziedzictwa narodowego, ma przyczynić się także do podniesienia świadomości u mieszkańców i turystów o wartości danego zabytku. Zwolenie na umieszczenie znaku na zabytku wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

3.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

❖ STRATEGIA NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU DO ROKU 2020 (z perspektywą do 2030)

Uchwała Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r., Monitor Polski z 2017 r., poz. 260.

W zapisach Strategii w punkcie 4. „Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej”, w działaniach do 2030 r. zapisano:

„Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).” Wśród projektów strategicznych wymienione zostały m. in.: Dziedzictwo buduje wspólnotę (sieć muzeów historycznych), Kultura/ Dziedzictwo/ Wspólnota (wsparcie bibliotek, domów kultury, archiwów państwowych), Kolekcje (wspieranie instytucji kultury w tworzeniu kolekcji sztuki współczesnej).

❖ KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2030 („KSRR 2030”⁹)

Przyjęta uchwałą nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r., Monitor Polski, z 2019 r., poz. 1060.

Strategia zastąpiła „Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie”. Rozwija postanowienia *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, określone w filarze rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. „KSRR 2030” jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030¹⁰.

❖ KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI, zwany dalej „KPOiOnZ” 2019–2022

(przyjęty uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.¹¹)

Okres realizacji ustalono na lata 2019-2022.

Obecnie trwają prace nad przygotowaniem kolejnej edycji KPOiOnZ

⁹ <https://www.muir.gov.pl/strony/zadania/polityka-rozwoju-kraju/zarzadzanie-rozwojem-kraju/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego-2030/>

¹⁰ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>

¹¹ Monitor Polski poz. 808.

❖ OCHRONA DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

16.08.2011 roku w Polsce weszła w życie Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

(Polska ratyfikowała Konwencję 22.10.2010 r., Dz.U. 2011 Nr172 poz. 1018)

Narodowy Instytut Dziedzictwa (instytucja kultury, stanowiąca zaplecze eksperckie MKiDN) zajmuje się zagadnieniami związanymi z dziedzictwem niematerialnym i jego ochroną w Polsce, w odniesieniu do Konwencji UNESCO z 2003 roku. Przygotowano założenia i procedury dotyczące ochrony dziedzictwa niematerialnego, wytyczne w sprawie składania wniosków o wpis na krajową listę dziedzictwa niematerialnego, formularze wniosku zgłoszeniowego, załączniki do wniosku oraz instrukcje i stronę internetową. (www.zabytek.pl, www.nid.pl, <http://niematerialne.nid.pl/>).

Obejmowane ochroną na terenie Polski elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinny:

- być żywe, odzwierciedlające zarówno tradycyjne, jak i współczesne praktyki, w których wyraża się tożsamość grup kulturowych;
- mieć charakter (...) włączający, nie służący przypisywaniu wyłączności na określone praktyki danej grupie, lecz wzmacnianiu spójności społecznej, podtrzymywanej w różnorodnych przejawach niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- ponieważ niematerialne dziedzictwo jest zakorzenione we wspólnotach, oznacza to, iż może zostać uznane za element tożsamości i tradycji określonych wspólnot tylko i wyłącznie przez nie same i za ich zgodą;
- elementy wpisane na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego mogą być następnie wpisane na listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa ludzkości - prowadzoną przez UNESCO.

Dziedzictwo niematerialne to m.in.:

- tradycje i przekazy ustne (np. bajki, przysłowia, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, lamenty pogrzebowe, zawołania pasterskie i handlowe), w tym w języku jako nośniku niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne (np. tradycje wokalne, instrumentalne i taneczne; widowiska religijne, karnawałowe i doroczne);
- praktyki społeczno-kulturowe (np. zwyczaje, rytuały i obrzędy doroczne, sytuacyjne i rodzinne: chrzciny, wesela, pogrzeby; ceremonie lokalne

i środowiskowe; zwyczaje odpustowe i pielgrzymki; gry i zabawy; folklor dziecięcy; sposoby świętowania; praktyki służące nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich (...);

- wiedza i praktyka dotycząca przyrody i wszechświata (np. tradycyjne wyobrażenia o wszechświecie; meteorologia ludowa, tradycyjne sposoby gospodarowania, tradycyjne sposoby leczenia; zamawiania: miłosne, medyczne);
- wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest prowadzona przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wpis dokonywany jest na wniosek: grup, wspólnot oraz organizacji pozarządowych. W uzasadnionych przypadkach, tj. jeżeli dany element dziedzictwa niematerialnego kultywowany jest jedynie przez pojedyncze osoby, również na wniosek jednostek.

https://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista_NDK/

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi również krajowy rejestr dobrych praktyk w zakresie ochrony dziedzictwa niematerialnego. Jest to platforma do wymiany doświadczeń oraz inspiracji dla wszystkich stron zainteresowanych ochroną niematerialnego dziedzictwa.

(http://niematerialne.nid.pl/Ochrona_dziedzictwa/Dobre_praktyki/)

Zmienione

➤ KONTRAKT TERYTORIALNY DLA WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO (Podpisany 12.11.2014 r.) – z aneksem nr 2

W wyniku negocjacji strona rządowa i strona samorządowa ustaliły zmiany Kontraktu Terytorialnego. W dniu 5 maja 2017 r. projekt aneksu został zaakceptowany przez Radę Ministrów, a 23 maja 2017 r. przez Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego (Uchwała ZWZ Nr 816/17). Główne zmiany Kontraktu Terytorialnego Województwa Zachodniopomorskiego wprowadzane aneksem nr 2 dotyczą rozszerzenia i uszczegółowienia listy projektów kluczowych dla rozwoju regionu i państwa w obszarze kultury i dziedzictwa kulturowego, ale także innych obszarów m.in. ochrony zdrowia czy gospodarki niskoemisyjnej.

3.3. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

❖ STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO („SRWZ 2030”) do roku 2030

(Przyjęta dnia 28 czerwca 2019 r. uchwałą nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego).

Strategia wskazuje wizję rozwoju regionu, obszary priorytetowe, główne cele działań, wykraczające czasem poza sferę bezpośrednich kompetencji samorządu województwa. Zmiany demograficzne, aktywność społeczno-publiczna, edukacja, „niebieska gospodarka”, odnawialne źródła energii oraz turystyka to atuty jakimi dysponuje Pomorze Zachodnie, a równocześnie wyzwania jakie przed nim stoją. By móc się rozwijać, poprawiać jakość życia trzeba budować otwartą społeczność, dynamiczną gospodarkę, sprawny samorząd i partnerski region. To cele wyznaczone w nowej Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030¹².

Wśród zasad zrównoważonego rozwoju wskazuje się na potrzebę poszanowania zasobów środowiska i zachowanie spójności przestrzennej, poprzez zarządzanie i planowanie zapewniające utrwalanie ładu przestrzennego na każdym szczeblu samorządu.

❖ REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO na lata 2021-2027 (obecnie trwają prace nad przyjęciem RPO WZ 2021-2027)

Program Regionalny to jedna z metod realizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego. Wsparcie pochodzące z Programu koncentruje się na trzech podstawowych obszarach: gospodarka, infrastruktura i społeczeństwo. Celem strategicznym Programu jest poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej województwa przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego regionu oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych.

Dokument „Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027. Roboczy opis celów szczegółowych (wersja z sierpnia 2021 roku)” wskazał m.in. priorytet 5: PRZYJAZNE MIESZKAŃCOM POMORZE ZACHODNIE zawierający cel szczegółowy (VI) – wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych. W komentarzu podkreślono, że:

„Posiadanie dużej liczby zabytków w województwie wymaga ukierunkowania wsparcia ochrony dziedzictwa kulturowego na obszary, które będzie można udostępnić turystom. Działania te umożliwią dywersyfikację oraz poprawę jakości oferty turystycznej oraz przyczynią się do wzrostu roli turystyki jako czynnika sprzyjającego rozwojowi społeczno-gospodarczemu regionu. Wyzwaniem w obszarze ochrony

¹² <http://bip.rbip.wzp.pl/arttykul/strategia-rozwoju-wojewodztwa-zachodniopomorskiego-do-roku-2030>

i promocji dziedzictwa kulturowego, związanym również z podnoszeniem atrakcyjności turystycznej regionu, jest poprawa stanu zabytków."

❖ **PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO, zwany dalej („PZPWZ 2020”)**

(Przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XLV/530/2010 z dn. 29.10.2010 r. Przystąpienie do zmiany planu nastąpiło Uchwałą nr 555/18 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 09.04.2018 r. przyjmującą projekt zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko oraz uruchomienia procedury opiniowania i uzgadniania projektu.)

UWAGA: W 2020 r. nastąpiła aktualizacja Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (Uchwała Nr XVII/214/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 24 czerwca 2020 roku)

Jest to opracowanie o charakterze regionalnym, które stanowi integralny element szeroko pojętego planowania strategicznego w zakresie przestrzennej koordynacji działań; formułuje cele gospodarowania przestrzenią województwa i zasady jej kształtowania oraz określa kierunki polityki przestrzennej w długiej perspektywie.

Strategicznym celem zagospodarowania przestrzennego województwa jest zrównoważony rozwój służący integracji przestrzeni regionalnej z przestrzenią europejską i krajową; spójności wewnętrznej województwa; zwiększeniu jego konkurencyjności oraz podniesieniu poziomu i jakości życia mieszkańców do średniego poziomu w Unii Europejskiej.

Przez właściwe wykorzystanie przestrzeni należy rozumieć m.in.:

- ochronę i zachowanie jej niezbywalnych wartości jakimi są bioróżnorodność, walory przyrodnicze, krajobrazowe i **dziedzictwo kulturowe**;
- harmonizację działań wpływających lub mogących mieć wpływ na przekształcenia przestrzeni (w tym eliminacja konfliktów i zagrożeń).

Ustalenia „PZPWZ 2020” nie stanowią prawa miejscowego i tym samym nie naruszają autonomii gmin w zakresie gospodarki przestrzennej, umożliwiają jednak ubieganie się o środki finansowe regionalne, krajowe i unijne na realizację zadania celu publicznego.

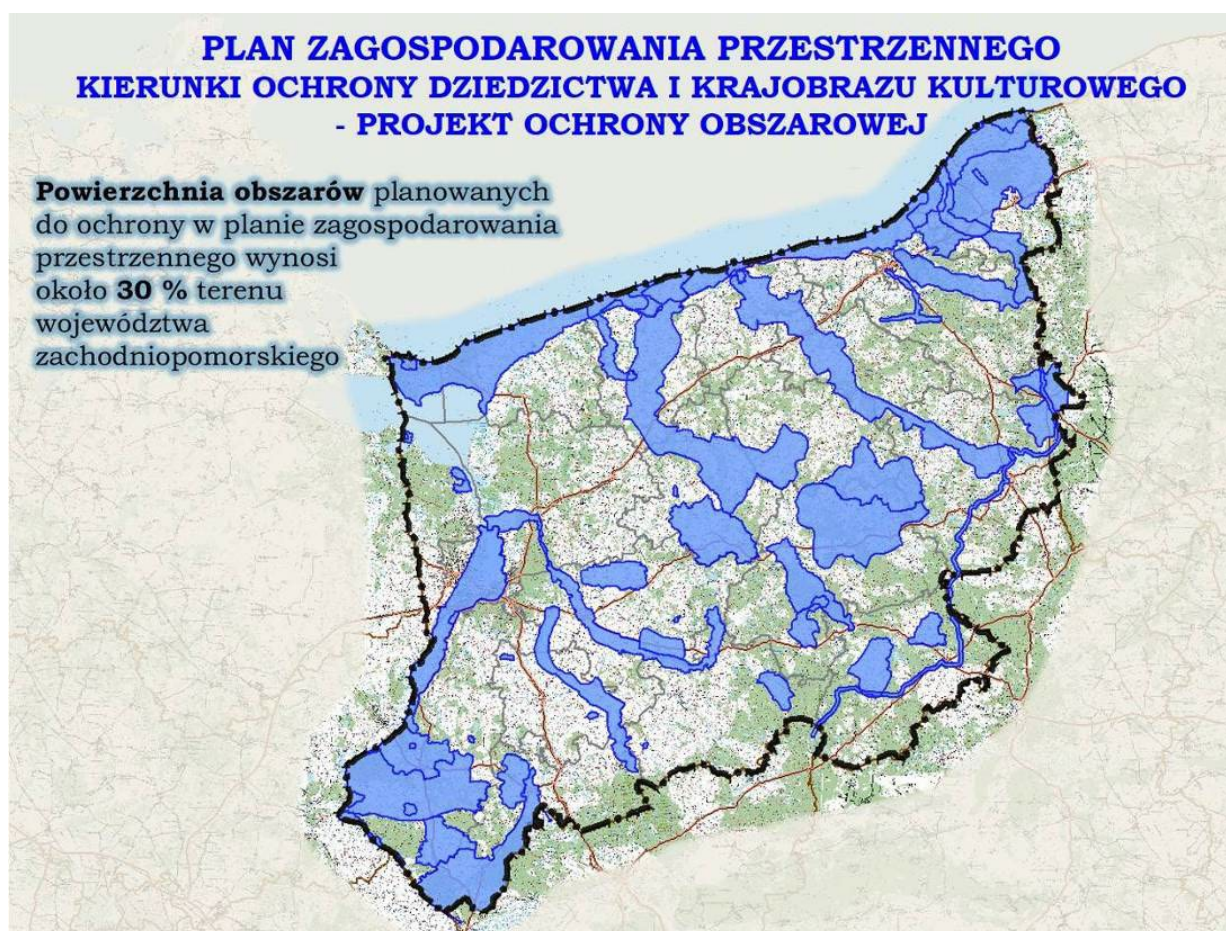
Uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z **terenu województwa zachodniopomorskiego**, z uwzględnieniem konieczności uzgodnień z ZWKZ, leży w kompetencjach gmin.

We wszystkich planach dotyczących obszarów wpisanych do rejestru zabytków – np. układów staromiejskich, zabytkowych zespołów folwarcznych, pałacowych, parkowych – znajdują się zapisy ustalające warunki ochrony zabytków. Dla innych obszarów chronionych, na których znajdują się np. obiekty z wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków, także wprowadzane są indywidualne zapisy. Plany i ich aktualizacje tworzone są zgodnie z potrzebami poszczególnych samorządów lub inwestorów.

Jednym z ważniejszych elementów planu jest część poświęcona stanowi zachowania dziedzictwa kulturowego opracowana przez Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie¹³, pn. „Aktualizacja Studium i stanu zachowania oraz kształtowania krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego” do zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego”.

Opracowanie to wskazało **Parki Kulturowe (PK)** i **Obszary Kulturowo-Krajobrazowe (OKK)**.

W „PZPWZ 2020” wskazano kategorię obszarów kulturowo-krajobrazowych (**OKK**) z zaleceniem uwzględniania ich w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego¹⁴. Na obszarze woj. zachodniopomorskiego wyodrębniono 30 OKK.

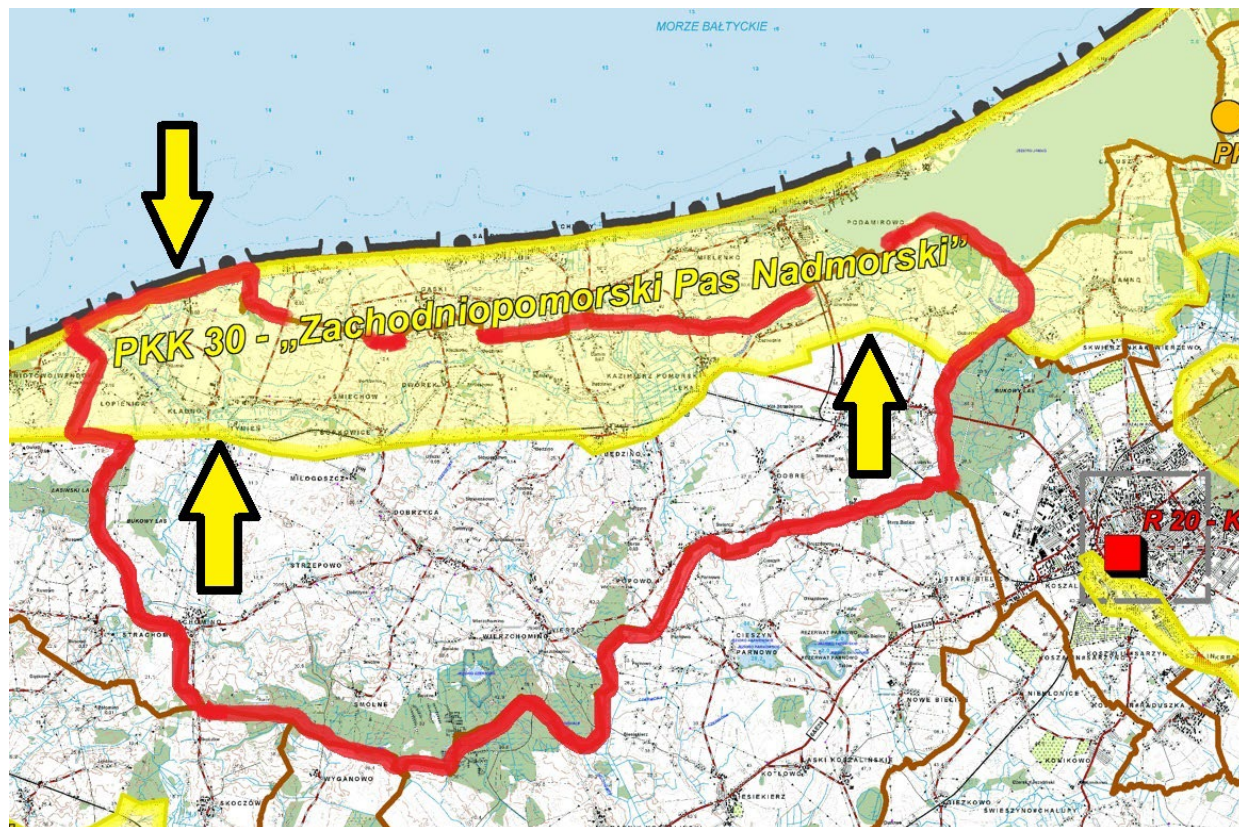

¹³ Biuro Dokumentacji Zabytków to instytucja kultury samorządu województwa zachodniopomorskiego, wyspecjalizowana w ochronie i dokumentacji dziedzictwa kulturowego; opracowanie powstało w 2010 r.

¹⁴ *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego, Szczecin 2020.*, s. 136 - 139.

Część Gminy Będzino została ujęta w OKK 30 – „**Zachodniopomorski Pas Nadmorski**”
(wybrane elementy)

Obszar wzdłuż wybrzeża Bałtyku, od Świnoujścia do gminy Postomino, w granicach geograficznego Pobrzeża Bałtyku.

Walory kulturowe

Obszar ściśle związany (funkcjonalnie i fizjonomicznie) z położeniem wzdłuż morza, na którym występują elementy historycznego zagospodarowania - najbardziej swoiste dla terenu województwa zachodniopomorskiego.

Walory krajobrazowo-przyrodnicze

Pas Nadmorski o zróżnicowanej geomorfologii: brzegi klifowe, wydmy, mierzeje, płytkie ujścia rzek, jeziora przymorskie i tzw. lagunowe, tereny leśne oraz łąki i bagna.

Elementy charakterystyczne

Miejscowości z portami i stoczniami, uzdrowiskami, latarniami morskimi oraz wypoczynkowe (np. Pleśna).

Zalecenia do ochrony i kształtowania krajobrazu obszaru OKK 30 „Zachodniopomorski Pas Nadmorski”

Ochrona krajobrazu

- zachowanie i wyeksponowanie zasadniczych elementów krajobrazu kulturowego obrazujących historię procesów osadniczych w przymorskim krajobrazie naturalnym;

- utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci dróg wraz z obsadzeniami (uzupełnianie nasadzeń z utrzymaniem składu gatunkowego) z zaleceniem urządzania historycznych tras krajobrazowo-widokowych;
- zahamowanie niekorzystnych procesów degradujących krajobraz, powstałych w wyniku „przeinwestowania” w strefie nadmorskiej i dążenie do zrównoważonego rozwoju tego obszaru, który może zapewnić długotrwałą atrakcyjność turystyczno-wypoczynkową.

Ochrona układów przestrzennych

- ochrona i rewaloryzacja kompozycji architektoniczno-przestrzennej historycznych układów miejskich i ruralistycznych poprzez regulacje w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zasad: utrzymania i uczynienia historycznego układu komunikacyjnego, ulic i placów, ich przekrojów, historycznych linii rozgraniczających i linii zabudowy, utrzymanie historycznych podziałów parcelacyjnych, zasad lokalizacji zabudowy w obrębie parceli, skali i architektury zabudowy;
- zachowanie zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę układu (z dominantami - kościołami), zachowanie osi kompozycyjnych i powiązań widokowych;

Ochrona zabytkowych obiektów

- zachowanie, konserwacja i zagospodarowanie zabytków przymorskiego dziedzictwa kulturowego;
- utrzymanie w dobrym stanie innej zabudowy o zabytkowych walorach lokalnych i ponadlokalnych (zasób powinien być określony w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i gminnej ewidencji zabytków);

Potencjał turystyczny (istniejące trasy turystyczne, polecane trasy i punkty do turystycznego zagospodarowania)

Obszar pasa nadmorskiego (185 km) o wysokich walorach krajobrazowo – kulturowych, zagospodarowany na potrzeby ruchu turystyczno-wypoczynkowego oraz leczenia uzdrowiskowego. Na tym obszarze funkcjonują różne formy turystycznego wypoczynku i promocji regionu (w tym w oparciu o dziedzictwo kulturowe), które stanowią jeden z ważnych elementów działalności gospodarczej i aktywności samorządów lokalnych.

❖ WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2021–2024, zwany dalej „WPONZ 2021–2024”

(przyjęty Uchwałą nr XXIX/338/21 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 28 października 2021 roku)¹⁵

Główne cele programów opieki nad zabytkami określone w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku to:

¹⁵ Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2021 r., poz. 5593.

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

„WPONZ 2021–2024” zakłada, że Samorząd Województwa sprawując opiekę nad zabytkami będącymi jego własnością lub przez niego administrowanymi, poprzez swoje działania przyczynia się do ochrony zabytków leżących w granicach województwa zachodniopomorskiego. Posiadając ku temu instrumenty (finansowe i organizacyjne – Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWZP, Biuro Dokumentacji Zabytków) inicjuje, wspiera i koordynuje działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego województwa. Wobec innych właścicieli zabytków może pełnić jedynie funkcję wspomagającą, doradczą, opiniodawczą.

Samorząd Województwa w ramach aktualnych możliwości finansowych i organizacyjnych może tworzyć warunki wspierania wybranych działań, uznanych za istotne dla zachowania dziedzictwa kulturowego i tym samym dla realizacji zadań Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego.

Samorząd Województwa określa politykę zagospodarowania przestrzennego województwa (m.in. poprzez Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego) i strategię rozwoju województwa w poszczególnych dziedzinach (m.in. poprzez Strategię Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego, Regionalny Program Operacyjny), w tym w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, zdefiniowaną w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami. Ponieważ dziedzictwo kulturowe jest przedmiotem ustaleń wielu wojewódzkich dokumentów planistyczno-strategicznych naturalnym jest dążenie do kompatybilności i komplementarności kierunków i zadań obejmujących dziedzictwo kulturowe we wszystkich dokumentach.

W osiągnięciu celów „WPONZ 2021–2024” fundamentalną kwestią jest wypracowanie programu finansowania długofalowych działań, ukierunkowanych na osiągnięcie określonego celu, np. poprawa materialnego stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez ustalenie pierwszeństwa w przyznawaniu środków na rzecz określonej grupy zabytków (np. dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane), na określony okres, czy poprzez uwzględnienie w priorytetach Regionalnych Programów Operacyjnych Województwa Zachodniopomorskiego.

Samorząd Województwa nie ma kompetencji do stanowienia ochrony zabytków, a jedynie do opieki nad zabytkami. Jego kompetencje i działania mają charakter wspierający zarówno ochronę (poprzez plan zagospodarowania przestrzennego województwa), jak i opiekę (poprzez uchwalanie Regionalnego Programu Operacyjnego, przy pomocy którego otwierają się przed właścicielami zabytków możliwości uzyskania środków finansowych). Opracowany - zgodnie z dokumentami strategicznymi - Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przyjmuje uchwałą Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego. Uchwalone programy podlegają publikacji w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego powinien stać się podstawą określania polityki w zakresie opieki nad zabytkami dla samorządów lokalnych.

W kompetencjach samorządu gminy jest stanowienie prawnej ochrony poprzez utworzenie parku kulturowego oraz sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania z odpowiednimi zapisami dotyczącymi ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, z późn. zm.).

Cele „WPONZ 2021–2024” to:

- I. Utrzymanie zabytków jako integralnego elementu krajobrazu kulturowego budującego ład przestrzenny województwa zachodniopomorskiego.
- II. Zwiększenie atrakcyjności zabytków w procesie aktywizacji społecznej, gospodarczej i turystycznej województwa zachodniopomorskiego.
- III. Wzmacnianie otwartego społeczeństwa poprzez wzrost i popularyzację wiedzy o zabytkach i dziedzictwie kulturowym województwa zachodniopomorskiego.

Dla wyznaczonych celów perspektywicznych określono cele operacyjne. Do poszczególnych celów operacyjnych przyporządkowano określone zadania szczegółowe.

W celu perspektywnym I

„Utrzymanie zabytków jako integralnego elementu krajobrazu kulturowego budującego ład przestrzenny województwa zachodnio-pomorskiego” wskazano na konieczność utrzymania spójności Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z celami WPOnZ 2021–2024 oraz uwzględniania ich w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Zachodniopomorskiego, a także w dokumentach planistycznych dotyczących gospodarki przestrzennej i innych dokumentach programowych WZ, dotyczących np. edukacji, turystyki, środowiska przyrodniczego. Wskazano też na konieczność wspierania procesu opracowywania powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami i gminnych ewidencji zabytków oraz monitoring zmian prawa w zakresie ochrony zabytków.

Cel operacyjny: „integracja opieki nad dziedzictwem, krajobrazem kulturowym i środowiskiem przyrodniczym” – m.in. przez opracowanie **Audytu Krajobrazowego**

Województwa Zachodniopomorskiego, a także wzmocnienie wykorzystania potencjału dziedzictwa przez system ochrony krajobrazu kulturowego.

Cel operacyjny: „poprawa materialnego stanu zabytków” wskazuje m.in. na następujące zadania:

- opieka nad drewnianym, rodzimym budownictwem ryglowym, jako wyróżnikiem kulturowym regionu;
- działania na rzecz utworzenia parku etnograficznego i tworzenia „Wirtualnego skansenu przy drodze OD STAREGO KRAKOWA DO NOWEGO WARPNA”;
- wspieranie działań na rzecz zabezpieczania obiektów zabytkowych przed zagrożeniami;
- wspieranie właścicieli i użytkowników zabytków w prowadzeniu prawidłowej opieki nad zabytkami („dobre praktyki” konserwacji i rewaloryzacji).

Cel operacyjny: „współodpowiedzialność za zabytki i lokalne dziedzictwo zakłada wspieranie samorządów lokalnych w działaniach na rzecz opieki i ochrony zabytków (np. gminne i powiatowe programy opieki, gminne ewidencje zabytków).

Cel perspektywiczny II

„Zwiększanie atrakcyjności zabytków w procesie aktywizacji społecznej, gospodarczej i turystycznej województwa zachodniopomorskiego” zawiera trzy cele operacyjne, z czego jeden dotyczy **form finansowania zadań** związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami – z budżetu Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego (np. dotacje na prace renowacyjne i konserwatorskie dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków **i ujętych w gminnych ewidencjach zabytków**) oraz z funduszy strukturalnych i zewnętrznych będących w dyspozycji województwa.

Cel operacyjny: „zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości” wskazuje na następujące zadania:

- rozwój wojewódzkiego samorządowego systemu informacji o zabytkach dostępnych turystycznie;
- rozwój tematycznych szlaków turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe regionu w oparciu o wydarzenia historyczne, zespoły zabytków, tradycje niematerialne i patriotyczne;
- działania na rzecz zagospodarowania obiektów zabytkowych na cele turystyczne i gospodarcze;
- budowa i promocja produktów turystycznych i kulinarnych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego.

Cel operacyjny: „tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami” kładzie nacisk na wspieranie rozwoju oferty turystycznej opartej o zabytki i elementy dziedzictwa oraz gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach, z wykorzystaniem miejscowych tradycji.

Cel perspektywiczny III

„Wzmacnianie otwartego społeczeństwa poprzez wzrost i popularyzację wiedzy o zabytkach i dziedzictwie kulturowym województwa zachodniopomorskiego” zawiera trzy cele operacyjne związane z edukacją regionalną i promocją zabytków oraz walorów kulturowych regionu, w tym wspieranie funkcjonowania lokalnych muzeów i izb regionalnych.

Cel operacyjny: „edukacja i promocja zabytków i dziedzictwa kulturowego” wskazuje na następujące zadania:

- organizacja wydarzeń związanych z popularyzacją dziedzictwa regionu kierowanych do szerokich grup społecznych – np. Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa, Europejskie dni Dziedzictwa, Noce Muzeów;
- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do działań edukacyjnych i promocyjnych województwa;
- popularyzacja wiedzy o historii, zabytkach i dziedzictwie województwa i jego ochronie, ze szczególnym uwzględnieniem dynastii Gryfitów, z wykorzystaniem nowych technologii cyfryzacji zabytków;
- kształtowanie postaw patriotycznych w kontekście historii regionu;

❖ POLITYKA KULTURALNA WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

(przyjęta uchwałą nr 1257/21 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 30 sierpnia 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu „Polityka kulturalna województwa zachodniopomorskiego”)

Na podstawie analizy dostępnych danych, opracowań i badań dla Polityki kulturalnej województwa zachodniopomorskiego określono 3 priorytetowe strategiczne obszary interwencji:

1. Dostęp do kultury oraz uczestnictwo w kulturze
2. Rozwój współpracy międzynarodowej w obszarze kultury
3. Budowanie kulturalnej pozycji regionu w oparciu o dziedzictwo kulturowe

Mają one na celu realizację wizji rozwoju kultury w regionie, zgodnie z którą w perspektywie roku 2030 Pomorze Zachodnie, ze względu na swoje położenie geograficzne oraz zasoby, stanie się regionem przyciągającym osoby twórcze, przedsiębiorcze, aktywne zawodowo, chcące mieszkać w regionie, gdzie zapewniony jest najwyższy poziom usług publicznych, edukacyjnych oraz unikalna oferta kulturalna na najwyższym poziomie artystycznym.

W ramach realizacji priorytetu 3. (Budowanie kulturalnej pozycji regionu w oparciu o dziedzictwo kulturowe) działania będą nakierowane na ochronę rodzimego dziedzictwa materialnego, jak i niematerialnego, mającego wysoką wartość historyczną i kulturową, a zarazem przyczyniającego się pośrednio do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

W dokumencie zapisano:

„Dziedzictwo kulturowe regionu przez wiele powojennych lat było postrzegane jako swego rodzaju balast. Konsekwencje tego stanu są odczuwane pomimo dużych

nakładów na jego ochronę poczynionych w ostatnich latach. Dlatego dalsze inwestowanie w ochronę i rewaloryzację zachowanego dziedzictwa przyczyni się do zniwelowania pewnych niekorzystnych zaszłości oraz do zachowania tego, co cenne i stanowi o tutejszej specyfice wynikającej z uwarunkowań historycznych. Należy podkreślić także inną percepcję dziedzictwa, inną identyfikację mieszkańców regionu z krajobrazem kulturowym niż w innych regionach Polski.

Działania samorządu województwa będą ukierunkowane na ochronę, promocję najcenniejszych i unikalnych obiektów, których ochrona jest potrzebna, aby przekazać przyszłym pokoleniom wielowiekową różnorodną spuściznę zachodniopomorską.

Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego regionu

W ramach celu podejmowane są działania nakierowane na ochronę i rozwój rodzimego dziedzictwa materialnego oraz niematerialnego, mającego wysoką wartość historyczną i kulturową. Realizowane działania mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja celu pozytywnie wpłynie na zwiększenie atrakcyjności regionu, a poprzez wykorzystanie potencjału posiadanego dziedzictwa kulturowego, przyczyni się pośrednio do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

Badanie, dokumentowanie i promocja zachodniopomorskiego dziedzictwa kulturowego

W ramach priorytetu podejmowane są działania mające na celu podnoszenie zainteresowania problematyką ochrony zabytków oraz promocji zachodniopomorskiego dziedzictwa poprzez wykłady, konferencje naukowe, wystawy, działania edukacyjne oraz wydawnictwa. Kluczowym partnerem jest Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie.

W ramach priorytetu wskazane zostaje, iż Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie opracowuje na zlecenie Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami. Podstawę opracowania programu stanowi analiza zasobu kulturowego województwa i potrzeb w zakresie jego ochrony i opieki nad nim, w celu zachowania dla obecnych i przyszłych pokoleń. Program obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z bogatym dziedzictwem kulturowym Województwa Zachodniopomorskiego, w tym wytycza cele strategiczne i określa zadania opieki nad zabytkami w perspektywie najbliższych czterech lat."

❖ **POLITYKA SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO W SEKTORZE TURYSTYKI**

(przyjęta uchwałą Nr 786/16 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 17 maja 2016 r.)

Polityka, określona w perspektywie roku 2030, stanowi element kompleksowego planu działań mających na celu tworzenie jak najlepszych warunków życia i pracy mieszkańców, z postrzeganiem potencjału gospodarczego jako istotnego czynnika wzrostu. Turystyka stanowi istotną dziedzinę gospodarki województwa

zachodniopomorskiego i jest akceleratorem aktywizacji społecznej, rozwoju regionalnego, pogłębiania procesów integracyjnych. Jako silnie powiązana z rozwojem kultury – w tym dziedzictwem kulturowym, a także sportu, ochroną środowiska, rolnictwem, transportem i zdrowiem, znajduje odniesienia w wielu dokumentach strategicznych na poziomie krajowym i europejskim.

3.4. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH POWIATU KOSZALIŃSKIEGO

3.4.1. PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU¹⁶

Obecnie nie ma aktualnego Powiatowego Programu Opieki nad zabytkami powiatu koszalińskiego. Poprzednia edycja została opracowana na lata 2017-2020.

Rozpatrzenie projektu uchwały LX/379/22 PPOnZ na lata 2022-2025, do chwili obecnej na stronie starostwa znajduje się nieaktualny program, a na stronie UW w Szczecinie – brak dostępnego załącznika.

¹⁶ Źródło – ankiety Biura Dokumentacji Zabytków.

4. CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY BĘDZINO

4.1. POŁOŻENIE GMINY W REGIONIE

Gmina Będzino położona jest w płn.-wschodniej części woj. zachodniopomorskiego i graniczy z gminami: od północy Mielno, od zachodu Ustronie Morskie i Dygowo, od południa Karlino i Biesiekierz, od wschodu Sianów i miasto Koszalin. Gmina rozlokowana jest w pasie Wybrzeża Bałtyckiego, w obrębie Wybrzeża Słowińskiego, z przyległą od południa Równiną Białogardzką. Północna część gminy to płaski teren równinny o charakterze rolniczo-łaskowym: południowa lekko pofałdowana (obszar moreny dennej) również rolnicza. Główną dominantę w krajobrazie naturalnym gminy stanowi jez. Jamno, do którego wpływają trzy rzeki: Unieść, Dzierżęcinka, Strzeżenica. Obszar gminy przecinają dodatkowo niewielkie rzeczki i strumienie (np. Czerwona, Łopieniczka) oraz liczne rowy melioracyjne. Na obrzeżach gminy występują niewielkie kompleksy lasu mieszanego (Bukowy Las – przy Koszalinie) oraz obszary bagienne – np. Rezerwat Wierzchomińskie Bagno ze śródlęsnym jeziorem Czerńsko. Obszar ten wraz z sąsiadującymi podmokłymi terenami w gm. Biesiekierz i Karlino znajdują się w strefie „Natura 2000” jako Obszar o Znaczeniu Wspólnotowym „Warnie Bagno” (PLH 320034).

Przez gminę biegnie droga krajowa nr 11 łącząca Będzino z Koszalinem i Kołobrzegiem oraz droga wojewódzka nr 165.

Po włączeniu 01. stycznia 2010 roku wsi Jamno i Łabusz w granice administracyjne miasta Koszalin zmniejszeniu uległa powierzchnia gminy jak i liczba mieszkańców¹⁷. Obecnie w gminie są 23 sołectwa.

4.2. RYS HISTORYCZNY¹⁸

Historia osadnictwa terenie gminy Będzino sięga okresu wczesno średniowiecznego i wiąże się ze Słowianami z pomorskiej grupy językowej, którzy zamieszkiwali obszar na wschód od Regi. W 2 połowie X wieku tereny te zostały opanowane przez Mieszka I, przyłączone z całym Pomorzem do Polski – dokument „Dagome iudex” z 992 roku.

W czasie tworzenia się państwa pomorskiego (XI wiek) obszar ten był jeszcze w znacznym stopniu zalesiony. Zapóźnienie osadnicze wyraziło się również w okresie przed wielką kolonizacją średniowieczną z XIII-XIV wieku¹⁹.

W od XI do XIII wieku tereny obecnej gminy Będzino były związane z politycznymi dziejami Pomorza, w tym z rozbiem na kilka państewek w XI wieku, zjednoczeniem i chrystianizacją za czasów Bolesława Krzywoustego, okresem rozbitcia dzielnicowego i przeszło 200-letnim zagrożeniem ze strony Marchii Brandenburskiej, Danii, Krzyżaków.

¹⁷ Dane GUS na 31.12.2022 r. podają liczbę 8511 mk.

¹⁸ Na podstawie Studium wartości kulturowych gm. Będzino, BSiDK W. Witek 1999 r., Gminny Program Opieki nad Zabytkami gm. Będzino na lata 2018-2022 oprac. VERBUM Szczecin 2018.

¹⁹ E. Rymar, *W krainie cystersów i rodu Kamyków. Czyli teren gminy Będzino w wiekach średnich (do XVI wieku)*, w: *Gmina Będzino. Z dziejów dawnych i nowych*. Pruszczyk Gdański – Będzino 2009, s. 73.

Życie gospodarcze i społeczne regionu koszalińskiego do połowy XIII wieku rozwijało się w granicach wschodniej części kasztelanii kołobrzesckiej. W 1248 r. książę Barnim I nadał Koszalin i okoliczne tereny (na wschód od rzeki Parsęty) na własność biskupom kamieńskim. W ten sposób powstało zwarte terytorialnie państwo kościelne, które przejawiało silne zapędy germanizacyjne, uwidaczniające się w znoszeniu ustroju polskiego i sprowadzaniu do wsi i miast – zakładanych na prawie niemieckim – rycerzy i osadników niemieckich. Na terenie obecnej gminy Będzino przez wieki dominowały rody rycerskie Kamyków – Boninów – Strachminów. Następnie pojawili się Bevenhusenowie, Belowowie, Weiherowie.

Wczesnofeudalne osadnictwo okolic Koszalina tworzyło wyraźne skupienie, ściśle związane z określonymi (dogodnymi) warunkami naturalnymi, oddzielone od siebie większymi przestrzeniami lasów i bagien. Głównym dysponentem ziemi przed reformacją były klasztory, w szczególności meklemburskich cystersów z Dargun.

Znacząca część wsi na obszarze obecnej gminy Będzino została założona w okresie późnośredniowiecznym (XIII-XV w.). Wzmiankowane były w źródłach pisanych od 1224 r.; z tego okresu pochodzą np. Będzino, Łekno, Strachomino, Strzepowo, Strzeżenice, Śmiechów, Tymień, Wierzchomino. Niektóre z nich mają słowiańską genezę - założone na prawie rodzimym, następnie przyjęły prawo niemieckie, ale z lokalizacją *in situ* (w miejscu).

Po sekularyzacji dóbr kościelnych (1534 r.) wraz z przyjęciem obrządku luterańskiego dobra cysterskie stały się domeną książąt-biskupów w Łeknie, od 1592 r. w nowej siedzibie wzniesionej przez księcia Kazimierza IX w Kazimierzu Pomorskim.

Region koszaliński przeszedł we władanie książąt pomorskich, w ramach utworzonej domeny, posiadającej 11 wsi, 4 folwarki, młyn. Po wojnie trzydziestoletniej (1618-1648), w 1653 r. obszar ten znalazł się pod panowaniem elektorów brandenburskich.

Ówczesne osadnictwo na tym obszarze związane było z kolejnymi nadaniami ziemskimi na rzecz rodów rycerskich (Borkowice, Łopienica, Miłogoszcz, Wierzchominko), inwestycjami książęcymi (pałac w Kazimierzu) i miejskimi (folwark Pątnowo – 1550 r.)

Od 1701 r. tereny dawnego księstwa zachodniopomorskiego weszły w skład Królestwa Pruskiego. Od 2 połowy XVIII wieku datuje się okres kolonizacji terenów pasa przymorskiego, związany m.in. z tzw. osadnictwem olęderskim. W owym okresie powstały zarówno wsie chłopskie (Będzinko, Kiskowo, Słowienkowo, Skrzyszewo), jak i dworsko-folwarczne (Dworek, Pleśna).

W 1 poł. XIX w. rozpoczął się proces kształtowania wielkoobszarowej własności szlacheckiej i regulacji (separacji) gruntów. Zakładano nowe folwarki (np. Podbórz, Wiąże, Żydówko) oraz kolonie i wybudowania chłopskie (np. Barnin, Komory, Uliszki, Zagaje).

W 1816 r. wprowadzono nowy podział administracyjny, a Koszalin ustanowiono siedzibą rejencji.

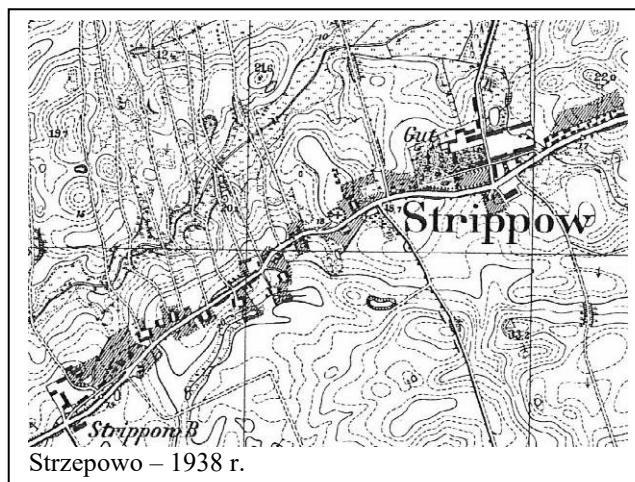
Od 1871 do 1918 r. Prusy wchodziły w skład zjednoczonej Drugiej Rzeszy Niemieckiej; następnie tereny te znalazły się w republice weimarskiej; od 1939 r. – w granicach Trzeciej Rzeszy.

Po zakończeniu II wojny światowej, jako tzw. Ziemie Zachodnie (Ziemie Odzyskane) weszły w skład państwa polskiego.

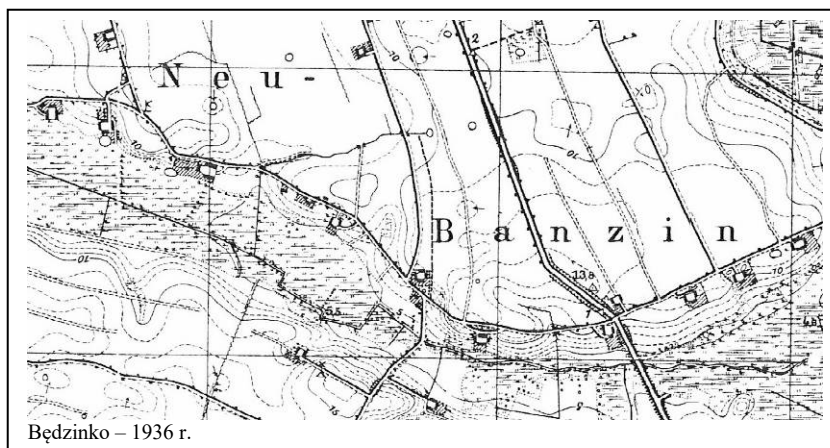
4.3. OSADNICTWO I UKŁADY PRZESTRZENNE

Typy wsi - na obszarze gminy Będzino układy przestrzenne ukształtowane zostały w oparciu o określone uwarunkowania geograficzne, historyczne, własnościowe i kulturowe. Są pozostałościami (reliktami) substratu słowiańskiego, wpływami kolonizacyjnych fal osadniczych, różnymi formami własności oraz uwarunkowaniami naturalnymi i zawodowymi.

Najstarsze (słowiańskie)²⁰ układy przestrzenne na obszarze obecnej gm. Będzino mają formy placowe i ulicowe, które w okresie rozbudowy założeń rezydencjonalno – folwarcznych (XVIII-XIX w.) oraz w 1 połowie XX wieku zostały częściowo przekształcone. Najlepiej zachowane są średniowieczne okolnice - owalnice (Będzino) ulicówki (np. Strzepowo, Wierzchomino).

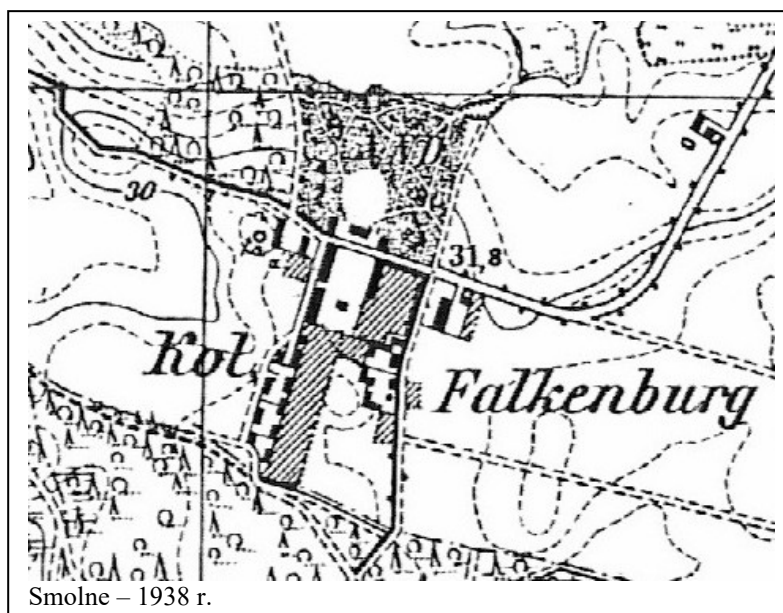

Drugą grupę stanowią wsie kolonizacyjne, w formie regularnych rzędówek i układów rozproszonych, zakładane na terenach poleśnych i bagienno-podmokłych, związane z XVIII-wieczną akcją osadniczą, realizowaną za czasów Fryderyka II – np. Będzinko, Słowienkowo, Skrzeszewo (tzw. wsie fryderycjańskie).

²⁰ Od 1 stycznia 2010 r. najstarsze słowiańskie wsie Jamno i Łabusz zostały włączone w granice administracyjne Koszalina.

Trzecią grupę wsi stanowią niewielkie osady (folwarki i kolonie), zakładane od 1 połowy XIX wieku, po tzw. regulacji gruntów. Są to zarówno typowe osady folwarczne, podległe rycerskim majątkom (np. Smolne, Żydówko) oraz kolonie chłopskie w formie zwartych lub rozproszonych przysiółków (np. Komory, Mączno, Pakosław, Ułiszki)

W 1 ćwierci XIX wieku, przy niektórych wsiach powstały kolonie, wytyczone w bezpośrednim sąsiedztwie pierwotnego układu przestrzennego (np. Wierzchomino).

Po 1945 r. część wsi zostało rozbudowanych w formy wielodrożnicowe (np. Mścice, Będzino) lub przekomponowane (zdewaloryzowane) w wyniku licznych ubytków pierwotnej kompozycji przestrzennej oraz lokowania nowych osiedli mieszkaniowych (bloki PGR). Dochodziło także do przyłączania pierwotnych osad (kolonii) do sąsiednich (dużych) wsi; np. Kępnicy – do Tymienia, Łąkoszyna – do Będzinka, Pątnowa – do Mścic. Po 1945 r. wyburzono część, niewielkich (XIX-wiecznych) osad rybackich i rolniczych; np. Dołazy, Głębozycze, Wojciechowo oraz Kowale, Liski, Mirogńewie.

4.4. ARCHITEKTURA

Architektura sakralna to zwykle najcenniejsze i najstarsze elementy historycznej zabudowy krajobrazu kulturowego; część obiektów objęta jest prawną ochroną konserwatorską – zostały wpisane do rejestru zabytków, niejednokrotnie wraz z otoczeniem (np. działka przykościelna-cmentarz, ogrodzenie, zieleń). Na terenie gminy Będzino występują 3 kościoły średniowieczne, gotyckie (Łekno, Śmiechów, Strzeżenice – ruina), jeden kościół XVIII-wieczny, barokowy (Wierzchomino) oraz dwa kościoły neogotyckie (Dobrzyca, Strzepowo).

Łekno – kościół pw. św. Jana Chrzciciela – XV/XVI w.

Wierzchomino – kościół pw. św. Piotra i Pawła – 1784 r.

Strzepowo – kościół pw. św. Andrzeja Boboli – 3 ćw. XIX w.

Po 1945 r. wyburzono kościoły w Łasinie i Strachominie, a nowa świątynia powstała w Mścicach.

Architektura rezydencjonalna to obecnie 9 dworów i pałaców: Dobiestawiec, Dobre, Dobrzyca, Dworek, Kładno, Mścice, Pleśna, Strzepowo, Śmiechów.

Po 1945 roku wyburzono obiekty w: Kazimierzu Pomorskim, Łasinie, Łopienicy, Miłogoszczu, Podbórze (Smolne), Strachominie, Strzeżenicy, Tymieniu, Wierzchominku, Wierzchominie.

Zachowane rezydencje są zróżnicowane pod względem chronologicznym, architektonicznym, a także w sposobie wykorzystania i stanie zachowania. Najstarszy obiekt pochodzi z połowy XIX wieku (Strzepowo), pozostałe z okresu 4 ćwierć XIX – początek XX wieku, murowane, o historyzujących formach architektonicznych.

Kładno – pałac (nieużytkowany) – XIX w.

Strzepowo – pałac (ruina) – 3 ćw. XIX w.

Pleśna – dwór (ośrodek wypoczynkowy) – XIX/XX w.

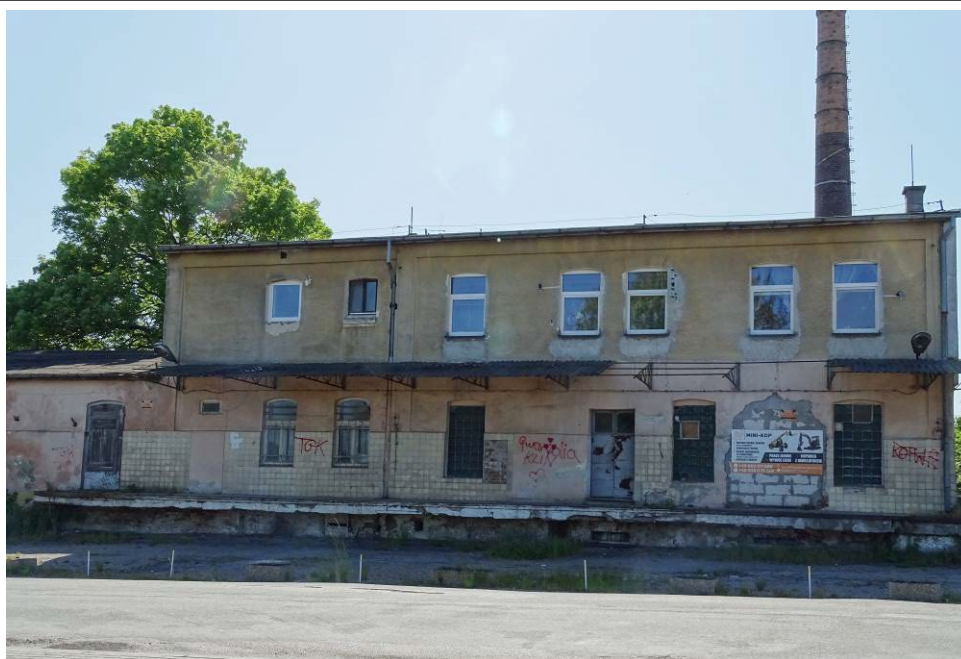
Zespoły folwarczne stanowią niewielkie kompozycje architektoniczne, o zróżnicowanych układach, w tym częściowo zdewaloryzowane przez ubytki i nowe nawarstwienia w zabudowie podwórz i kolonii mieszkalnych. Na tym tle wyróżniają się zespoły w Kładnie, Miłogoszczy i Strachominie, o pierwotnych (czworobocznych) układach podwórz gospodarczych.

Dominują budynki murowane (ceglane), sporadycznie murowano-drewniane, szachulcowe, a nawet betonowe, wzniesione w okresie 4 ćwierć XIX w – lata 30. XX wieku, o zróżnicowanych wartościach kulturowych; np. kuźnia w Miłogoszczy została wpisana do rejestru zabytków i stanowi jeden z najciekawszych obiektów tego typu w regionie.

Architektura przemysłowa zachowała się na terenie gminy jedynie w formie szczątkowej. Są to dawne mleczarnie w Borkowicach i Będzinie oraz zespoły kolejowe w Mścicach, Miłogoszczy.

Będzino – mleczarnia (nieużytkowana) – pocz. XX w.

Miłogoszcz – dworzec kolejowy – pocz. XX w.

Architektura komunalna – to licznie zachowane budynki szkolne, o zróżnicowanych formach (w tym obiekty o cechach zabytkowych), które waloryzują historyczną strukturę zabudowy oraz dawne świetlice, gospody, zaadaptowane na sklepy, bary (np. Dobrzyca, Łekno)

Smiechów – szkoła (ob. dom – świetlica) – pocz. XX w.

Łekno – gospoda / świetlica (ob. dom) – pocz. XX w.

Zabudowa mieszkalna na terenie obecnej gminy Będzino stanowi pochodną w/opisanych uwarunkowań historycznych, własnościowych i kulturowych, a także ewolucji układów przestrzennych. Na uwagę zasługują elementy tradycyjnego budownictwa ludowego, związane z tzw. kulturą jamneńską. Budownictwo wiejskie zaliczone do tej grupy (obecnie tylko Mścicie) stanowiło do końca XIX wieku swoistą

wyspę kulturową, wykształconą w trakcie długotrwałych procesów etnicznych i kulturowych, której formy zostały udokumentowane w literaturze przedmiotu. Głównym elementem był typ domu wąskofrontowego, o łączonym programie użytkowym, który wyewoluował w formę czworobocznej zagrody zamkniętej. Ta forma zagród była związana z gospodarstwami kmiecymi.

Zabudowę pełnorolną i średniorolną udokumentowano w obrębie wsi średnio-wiecznych (np. Będzino, Kładno) oraz kolonizacyjnych (np. Będzinko, Strzeżenice). Są to zagrody 3 i 4-budynkowe, o układach w podkowę (otwarte w stronę drogi) i czworoboczne, z chałupami lokowanymi głównie w głębi parceli - kalenicowo do drogi - i wielofunkcyjnymi budynkami gospodarczymi po bokach podwórza. Zagrodom chłopskim towarzyszą elementy małej architektury, w postaci ceglanych i kamiennych ogrodzeń.

W obrębie kolonii i wybudowań chłopskich dominują niewielkie zagrody, 2 i 3-budynkowe, o zróżnicowanej skali obiektów.

Mście, ul. Koszalińska 29 - dom (dwojak) ryglowy, poł. XIX w.

Śmiechów 28 – chałupa ryglowa, 1 poł. XIX w.

Będzino 34 – chałupa ryglowa, 1 poł. XIX w.

Jeszcze w latach 70. XX wieku, na terenie gminy istniało ok. 100 budynków ryglowych o cechach zabytkowych. Cechą charakterystyczną były dwufazowe domy mieszkalne, wzniesione w 1 połowie XIX wieku, ryglowe i przemurowane w 1 ćwierci XX wieku, nakryte wysokimi dachami naczółkowymi. Oprócz tego dominowała zabudowa murowana (ceglana), wzniesiona w okresie 4 ćw. XIX – 1 ćw. XX wieku, o zróżnicowanych wartościach kulturowych czy zabytkowych.

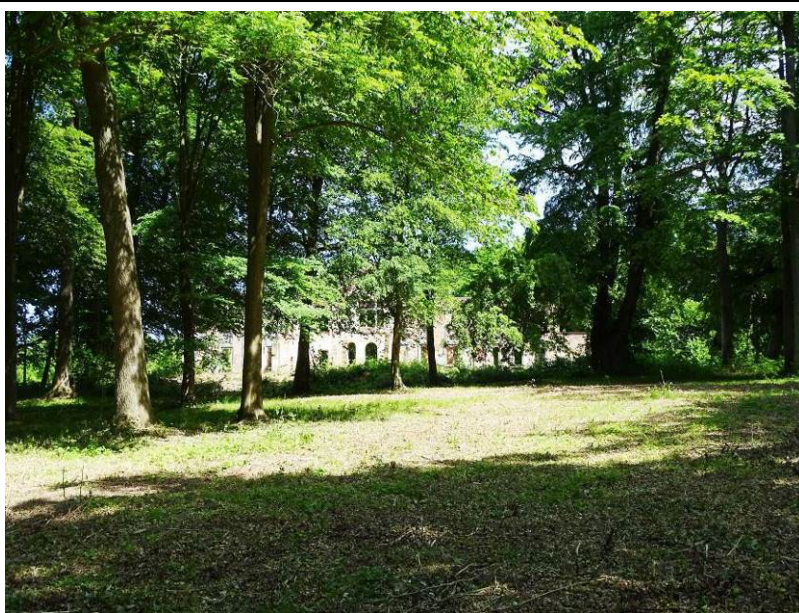
W ostatnich latach z krajobrazu wsi praktycznie zniknęła większość ryglowej zabudowy. Obiekty zostały bądź wyburzone, bądź znacznie zmodernizowane (docieplone od zewnątrz), przez co utraciły cechy historyczne i zabytkowe. Sporadycznie spotykamy przykłady dbałości o zabudowę „w kratę” (np. Łekno nr 22), która waloryzuje krajobraz kulturowy. Dawną karczmę przy ul. Bałtyckiej translokowano i odbudowano we wsi Policko.

Łekno 22 – chałupa ryglowa, poł. XIX w.

4.5. ZIELEŃ KOMPONOWANA /CMENTARZE

Jednym z najcenniejszych elementów **zieleni komponowanej** na obszarze gminy Będzino są założenia parkowe, które towarzyszyły zespołom rezydencjonalno – folwarcznym; większość tych obiektów jest wpisanych do rejestru zabytków. Dominują założenia krajobrazowe i naturalistyczne, o XIX-wiecznej metryce, ze starodrzewem liściastym i pojedynczymi pomnikami przyrody (np. Dworek, Kazimierz Pomorski, Kładno, Miłogoszcz, Mścice, Smolne, Strzepowo).

Strzepowo – park pałacowy – poł. XIX w.

Na obrzeżach historycznych założeń przestrzennych ulokowane są **cmentarze**, zakładane od 2 połowy XIX wieku, z zielenią wysoką; obecnie o częściowo zatartych układach, ze zdewastowanymi elementami sepulkralnymi lub użytkowane jako cmentarze komunalne (np. Łekno).

Łekno – cmentarz komunalny, brama wejściowa

4.6. ZABYTKI RUCHOME

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Będzino to wyłącznie wyposażenie kościołów w: Łeknie, Śmiechowie, Dobrzycy. Szczególnie cenne jest wyposażenie kościoła w Łeknie; m.in.: XVI-wieczne dzwony i witraże, barokowa ambona (ok. 1700 r.), obraz „Ostatnia wieczerza” (1588 r.), XV-wieczna kamienna chrzcielnica.

Łekno – XVI-wieczne witraże

Łekno – barokowa ambona

W świątyni w Śmiechowie zachowały się barokowe polichromie stropu, barokowy ołtarz, ambona i empora organowa, renesansowa chrzcielnica. W Dobrzycy znajdują się dwie chrzcielnice: wczesnobarokowa i neogotycka, a w Strzeżenicach ambona i dzwony.

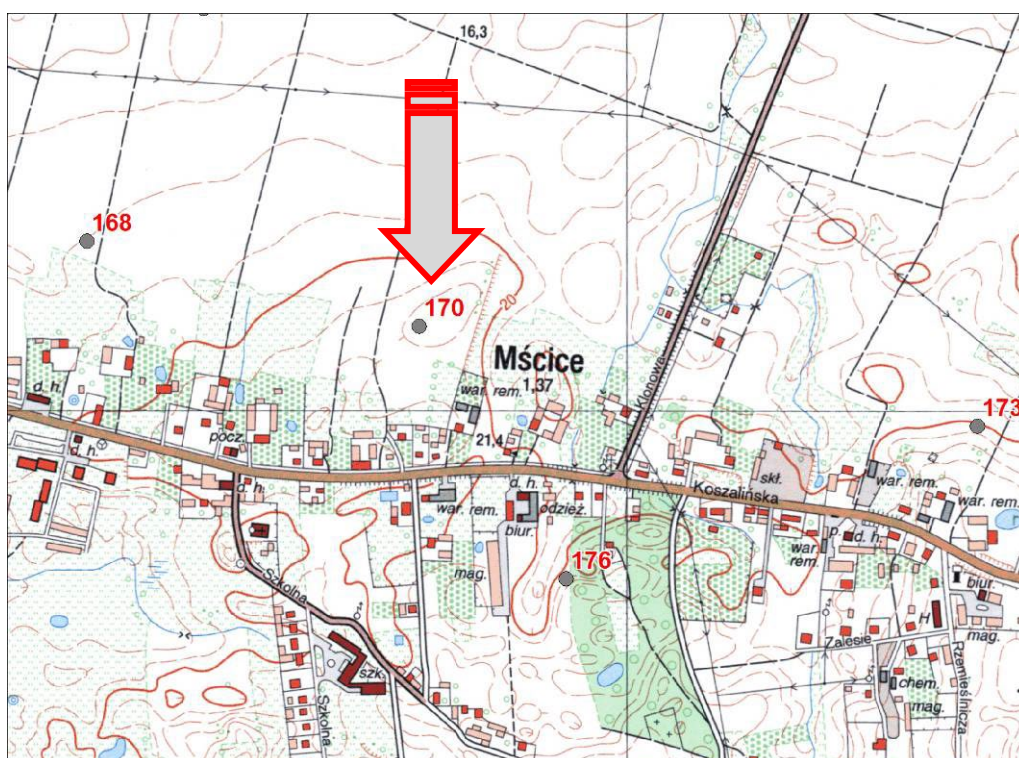
Śmiechów – ołtarz główny i polichromie stropu

4.7. DZIEDZICTWO ARCHEOLOGICZNE

Zabytki kultury materialnej, jakie stanowią stanowiska archeologiczne są cennym składnikiem krajobrazu kulturowego gminy i jako takie powinny zostać zachowane w środowisku, w jakim powstały i spełniały niegdyś określone funkcje.

Na obszarze gminy Będzino nie ma obiektów archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Stanowiska / obszary archeologiczne objęte są strefami (W I, W II, W III), a działania w ich obrębie wymagają zgody lub konsultacji ze służbami konserwatorskimi (zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami z 2003 r. wraz z późniejszymi zmianami).

Mścice, stanowiska archeologiczne 170 – pozostałość osady średniowiecznej

4.8. WARTOŚCI NIEMATERIALNE

Do elementów dziedzictwa niematerialnego gminy można zaliczyć herb gminy Będzino, nazwy własne miejscowości powstałych w XIII-XV w. Wzmiankowane były w źródłach pisanych od 1224 r.; z tego okresu pochodzą np. Będzino, Łekno, Strachomino, Strzepowo, Strzeżenice, Śmiechów, Tymień, Wierzchomino. Szczególną wartość posiadały wsie tworzące tzw. jamneńską wyspę kulturową: Jamno, Łabusz i Mścicie. Obecnie w granicach gminy Będzino pozostały tylko Mścicie ze szczątkowo zachowanym budownictwem ryglowym zaliczanym do grupy jamneńskiej. W ramach współpracy z Muzeum w Koszalinie (Zagroda Jamneńska) można nawiązać współpracę w organizacji imprez gminnych związanych z kulturą jamieńską, - np. „jarmarki jamneńskie”.

Po II wojny światowej i niemal całkowitej wymianie ludności, doszło do przerwania ciągłości kulturowej. Nowi mieszkańcy, osadnicy - przesiedleńcy z różnych terenów dawnej Rzeczypospolitej, przybyli na nieznaną ziemię, przynosząc swoje tradycje, dziedzictwo, w tym te niematerialne (zwyczaje, doroczne, obrzędowość rodzinną etc). Nowe otoczenie, zabudowa, świątynie protestanckie, cmentarze, a także nowi sąsiedzi stało się swoistym szokiem kulturowym. Do tego dochodziło poczucie tymczasowości na terenach „poniemieckich”, a nową przestrzeń należało „oswoić”. Często takim zwornikiem stawał się pierwszy krzyż wiejski lub kapliczka, pełniąca funkcję „małego kościoła” do czasu poświęcenia świątyni do obrządku rzymsko-katolickiego i przybycia duchownego. Dopiero upływ wielu lat, pojawienie się nowych pokoleń pozwoliło na zainteresowanie się dziejami swojej już „małej ojczyzny”, wzbudziło ciekawość badacza, pozwoliło zapoznać się z dziejami rodów pomorskich, a w przypadku gminy Będzino **„kulturą jamneńską”**. Stąd konieczność wspierania społeczności lokalnych w poznawaniu dziejów własnej wsi, gminy czy Pomorza Środkowego. Dbłość o pamięć poprzednich pokoleń mieszkańców może wyrażać się n. w: uporządkowaniu historycznych nekropolii, tworzeniu lapidariów, organizowaniu spotkań i lokalnych konferencji.

Są to wartości tworzące „ducha”/klimat gminy, które mogą być eksponowane poprzez np. (wydawnictwa, programy edukacyjne, wystawy i inne).

5. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY BĘDZINO

5.1. REJESTR ZABYTEKÓW

Formy prawnej ochrony krajobrazu kulturowego i zabytków reguluje art. 7 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (wraz z późn. zmianami). Rejestr nie jest zbiorem zamkniętym. Wpisy dokonywane są na wniosek właściciela lub z urzędu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Skreślenie z rejestru zabytków leży w kompetencji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków wykonywanie wszelkich prac budowlanych (remontowanie, modernizacja, nadbudowa, rozbudowa, wymiana stolarki i pokrycia dachowego, prace ziemne, ogradzanie, podział działki, wycinka drzew i zmiana sposobu użytkowania) wymaga wydania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, uzgodnionej z organem właściwym ds. ochrony zabytków, wydania decyzji o zezwoleniu na budowę po uzyskaniu zaleceń konserwatorskich tego organu i uzyskaniu przez wykonawcę pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie prac konserwatorskich, robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Należy zaznaczyć, że liczba wpisów do rejestru zabytków nie jest równoważna z liczbą obiektów objętych danym wpisem. Oznacza to, że jeden wpis może obejmować kilka zabytków. Dotyczy to np. Wierzchomina, Śmiechowa: cmentarz kościelny, bramka.

Zabytki nieruchome

Rejestr zabytków nieruchomych gminy Będzino zawiera **27 pozycji - wpisów**. Dominują założenia parkowe - podworskie (11 wpisów) oraz kościoły (7 wpisów, przy czym kościół w Łasinnie nie istnieje²¹, a w Strzeżenicach jest w stanie ruiny). Do rejestru wpisano także 4 dwory / pałace, 2 domy (wille i chałupę ryglową), 2 cmentarze przykościelne oraz kuźnię pofolwarczną. Kościół w Strzepowie został wpisany łącznie z działką, a pozostałe zabytki architektury – po obrysie murów.

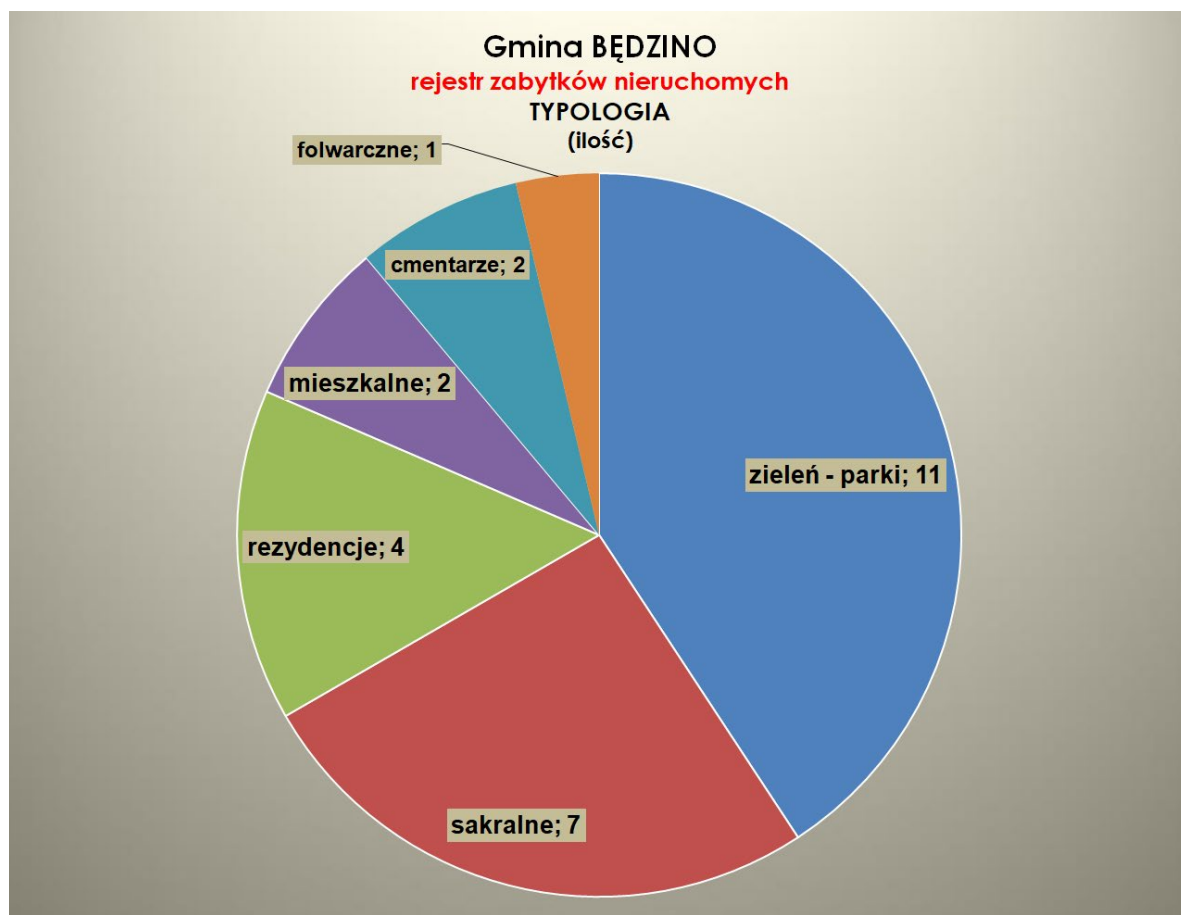
W wyniku przepisywania rejestru i nadaniu nowej numeracji część obiektów w ramach zespołów dworsko-parkowych (Dworek, Pleśna, Strzepowo) oraz kościelno-cmentarnych (Śmiechów i Wierzchomino) otrzymało ten sam nr rejestru.

Na terenie gminy Będzino występują obiekty o wysokich walorach historycznych i architektonicznych, które powinny zostać wpisane do rejestru zabytków, np. Będzino 34 – chałupa, Mścice Koszalińska 85 – dwór, Śmiechów 28 - chałupa²².

Rejestr zabytków nieruchomych gminy Będzino - załącznik nr 1

²¹ W związku z weryfikacją rejestru zabytków w 2010-2016 Narodowy Instytut Dziedzictwa zakwalifikował ten obiekt do grupy nieistniejących, z zaleceniem przeprowadzenia procedury wykreślenia obiektu w odniesieniu do części nadziemnej

²² Na podstawie ustaleń w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Będzino z 2021 r.

Zabytki archeologiczne

W granicach administracyjnych gminy Będzino nie występują stanowiska archeologiczne objęte wpisem do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków ruchomych.

Na terenie gminy Będzino wpisem do rejestru zabytków ruchomych objęto wyposażenie **3 kościołów**:

Dobrzyca – 4 obiekty (dwie chrzcielnice, pięć witraży, dzwon spiżowy)

Łekno – 8 obiektów (antepedium, ambona, obudowa zakrystii, obraz „Ostatnia Wieczerza”, chrzcielnica, dwa dzwony, 8 witraży)

Śmiechów – 8 obiektów (malowidła stropu, ołtarz, ambona, empora organowa, chrzcielnica, ława, świecznik wiszący, dwa świeczniki stojące).

Wpis zabytku ruchomego do rejestru dokonuje się na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, ale na wniosek właściciela tego zabytku. „WKZ” może wpisać z urzędu zabytek ruchomy do rejestru, jeśli istnieje uzasadniona obawa zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywozu za granicę.

Wykaz zabytków ruchomych oraz innych obiektów ujętych w ewidencji zabytków ruchomych jest dostępny w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Szczecinie oraz Delegatura w Koszalinie.

5.2. WOJEWÓDZKA EWIDENCJA ZABYTKÓW (WEZ)

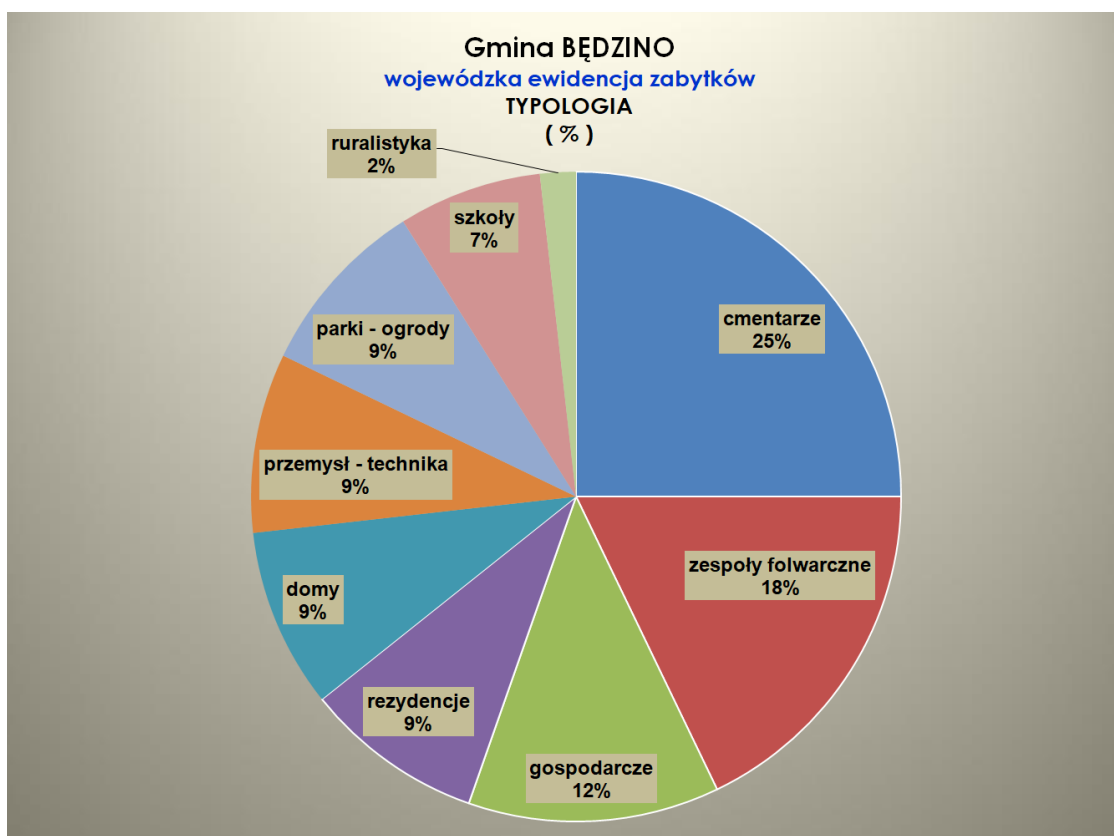
Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2010 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie, Delegatura w Koszalinie, opracowała „wykaz zabytków nieruchomych z terenu gminy Będzino ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków (WEZ)²³.

Wyżej wymieniony wykaz WEZ gminy Będzino z grudnia 2010 roku zawierał **55 wpisów** (93 obiekty i obszary). Zgodnie z art. 22 ust. 5 pkt. 2 „ustawy z 2003” obiekty ujęte w WEZ winny być włączone do gminnej ewidencji zabytków (GEZ) – po weryfikacji terenowej i merytorycznej.

Gmina Będzino opracowała w 2010 roku karty GEZ (przed otrzymaniem z WUOZ ww. wykazu WEZ), w której uwzględniono **60 obiektów i obszarów** z listy WEZ. W ramach tego opracowania pominięto 15 obiektów obszarowych (głównie zespołów folwarcznych), które nie miały określonych granic ochrony.

Wśród obiektów ujętych w WEZ dominują cmentarze poewangelickie (14) oraz zespoły folwarczne z budynkami gospodarczymi i mieszkalnymi (10). Po kilka obiektów (od 7 do 5) odnotowano w kategoriach: budynki gospodarcze, rezydencje, parki / ogrody, mieszkalne, przemysł / technika, publiczne – szkoły. Do WEZ wpisano również układ ruralistyczny wsi Będzino.

Wojewódzka Ewidencja Zabytków (nieruchomych) gminy Będzino - załącznik nr 2

²³ Wykaz został przekazany Urzędowi Gminy Będzino w 2010 roku.

Wszystkie stanowiska archeologiczne na terenie gminy Będzino są ujęte w WEZ, dla których WUOZ prowadzi karty ewidencyjne zabytków archeologicznych. Stanowiska archeologiczne objęte są strefami (W-I, W-II, W-III), a działania inwestycyjne w ich obrębie wymagają zgody lub konsultacji ze służbami konserwatorskimi.

W 2010 roku gmina Będzino opracowała karty GEZ dla 422 obiektów / stanowisk archeologicznych.

Wykaz stanowisk archeologicznych gminy Będzino - załącznik nr 3

6. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W ŚWIEŁE DZIAŁAŃ GMINY BĘDZINO

(wybór dokumentów)

6.1. GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2018-2022 („GPOnZ 2018-22”)²⁴

Uchwała Nr XL/IV/336/18 z dnia 29 czerwca 2018 r. Rady Gminy Będzino

Sporządzono I sprawozdanie za lata 2018-2019 (w cyklu dwuletnim) z realizacji Gminnego Programu Opieki nad zabytkami, co stanowi wymóg ustawowy.

W sprawozdaniu zawarto informację związane z działaniami gminy Będzino w zakresie dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych:

• 2018 r.

- uchwała Nr XLIV/347/18 Rady Gminy Będzino w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- zarządzenie Nr 305/2018 Wójta Gminy Będzino w sprawie trybu i sposobu udzielania z budżetu Gminy Będzino dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- uchwała Nr XLVI/360/18 Rady Gminy Będzino w sprawie dotacji celowej dla Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Trójcy Świętej w Dobrzycy w wysokości 50 000 zł na wykonanie remontu dachu wieży kościoła w Dobrzycy;
- utworzenie lapidarium i brukowanej alei na cmentarzu w Łeknie, w oparciu o fundusze sołectwa Będzino i Łekno, Gminy Będzino i Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego;

Łekno – cmentarz / lapidarium

²⁴ Program Opieki nad zabytkami na lata 2018-2022 został opracowany przez Pracownię Dokumentacji Konserwatorskiej „VERBUM” w 2018 r.

Łekno – cmentarz / lapidarium

- **2019 r.**
 - środki finansowe funduszu sołectkiego Dobrzyca (2 000 zł) i sołectwa Ułiszki (8 000 zł) przekazane na remont kościoła p.w. Trójcy Świętej w Dobrzycy.

Dobrzyca, kościół p.w. Trójcy Świętej

6.2. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BĘDZINO (SUiKZP)

(przyjęte uchwałą Rady Gminy Będzino Nr XXIII/11/155/2000 z dnia 17 lipca 2000 r.; **aktualizacja:** uchwała Nr LX4/271/21 Rady Gminy Będzino z dnia 28 października 2021 r. w sprawie uchwalenia zmiany SUiKZP - zmianę sporządzono w zakresie zgodnym z Uchwałą Nr XI/88/19 RG w Będzinie z dnia 26 września 2019 r.)

SUiKZP stanowi podstawowy dokument określający politykę gminy na całym jej obszarze i główny element strategii rozwoju w dziedzinie zagospodarowania przestrzennego. SUiKZP, nie będąc aktem prawa miejscowego, nie jest przepisem gminnym i nie stanowi podstawy do wydawania decyzji administracyjnych. Ustalenia SUiKZP działają poprzez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, dla których są wiążące. Z kolei zapisy w planach miejscowych nie mogą naruszać ustaleń SUiKZP. W sytuacji konieczności uchwalenia planu miejscowego, którego ustalenia są sprzeczne z ustaleniami SUiKZP, należy przeprowadzić zmianę Studium w zakresie niezbędnym, uwzględniającym wpływ planowanego zagospodarowania i zabudowy na terenie ich lokalizacji i tereny sąsiednie.

SUiKZP Gminy Będzino zawiera także – istotny z punktu widzenia niniejszego Programu Opieki nad Zabytkami rozdział: Uwarunkowania wynikające ze stanu i funkcjonowania środowiska kulturowego, w tym:

- obiekty wpisane do rejestru zabytków
- inne obiekty i obszary zabytkowe objęte ochroną konserwatorską ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, w tym typowane do rejestru zabytków
- układy ruralistyczne
- archeologiczne środowisko kulturowe

6.3. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO (MPZP)

Na terenie gminy Będzino obowiązuje 8 (osiem) miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obszar gminy objęty MPZP to 1 841 ha, co stanowi 11,1% powierzchni gminy.

W 2021 r. wydano 27 decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Inwestycje te dotyczyły m.in. budowy sieci wodociągowej, przebudowy otwartego rowu melioracyjnego na rurociąg szczelny, budowy świetlicy wiejskiej w miejscowości Popowo, budowy stacji bazowej telefonii komórkowej w miejscowości Łekno, czy budowy odcinków sieci energetycznej i gazowej w różnych miejscowościach.

6.4. GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW (GEZ)

Gminna Ewidencja Zabytków prowadzona przez samorząd nie jest prawną formą ochrony zabytków. Jednak ze względu na wymóg uwzględnienia zabytków ujętych w GEZ w studiach i planach zagospodarowania, a także na fakt, że znajdują się w niej obiekty tworzące zasadniczy krajobraz kulturowy gminy, należy podkreślić jej znaczenie.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 roku, o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw²⁵ wzmacnia znaczenie GEZ. W art. 22 ust. 4 otrzymuje brzmienie: *Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy*²⁶.

Rozporządzenie z 2019 r. wprowadza nowy wzór karty GEZ oraz określa sposób uzgodnienia (porozumienia) z WUOZ w odniesieniu do obiektów typowanych przez wójta, burmistrza, prezydenta do GEZ.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Nowelizacja (z 18 marca 2010 r.) ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami art. 3:

W ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (aktualizacja Dz.U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, z późn. zm.) w art. 39 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków”.

Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów w gminnej ewidencji zabytków jest obowiązek uzyskania akceptacji organu ochrony zabytków dla planowanych przy nich działaniach inwestycyjnych. Zgodnie z art. 53 ust. 4 pkt. 2 oraz art. 60 ust.1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r., o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (aktualizacja Dz.U. z 2020, poz. 293, z późn. zm.), decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, a także decyzje o warunkach zabudowy wydaje się po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa, w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków²⁷.

²⁵ Niniejszą ustawą zmienia się następujące ustawy: ustawę z dnia 17 czerwca 1960 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji z późniejszymi zmianami, ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

²⁶ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego) z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków (...) nie dotyczy GEZ uchwalonych przed wejściem w życie tym w/w. rozporządzenia.

²⁷ Na podstawie odpowiedzi MKiDN, w sprawie interpelacji poselskiej nr 13365, z dn. 12.03.2013.

Należy zwrócić uwagę na obowiązującą od 15 listopada 2008 r. ustawę (z 03.10.2008 r.) o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, na mocy której ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne”.

W GEZ powinny być ujęte zabytki nieruchome istotne dla zachowania charakteru lokalnych krajobrazów. Jak wspomniano, zabytki te otrzymują formę ochrony prawnej także poprzez ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

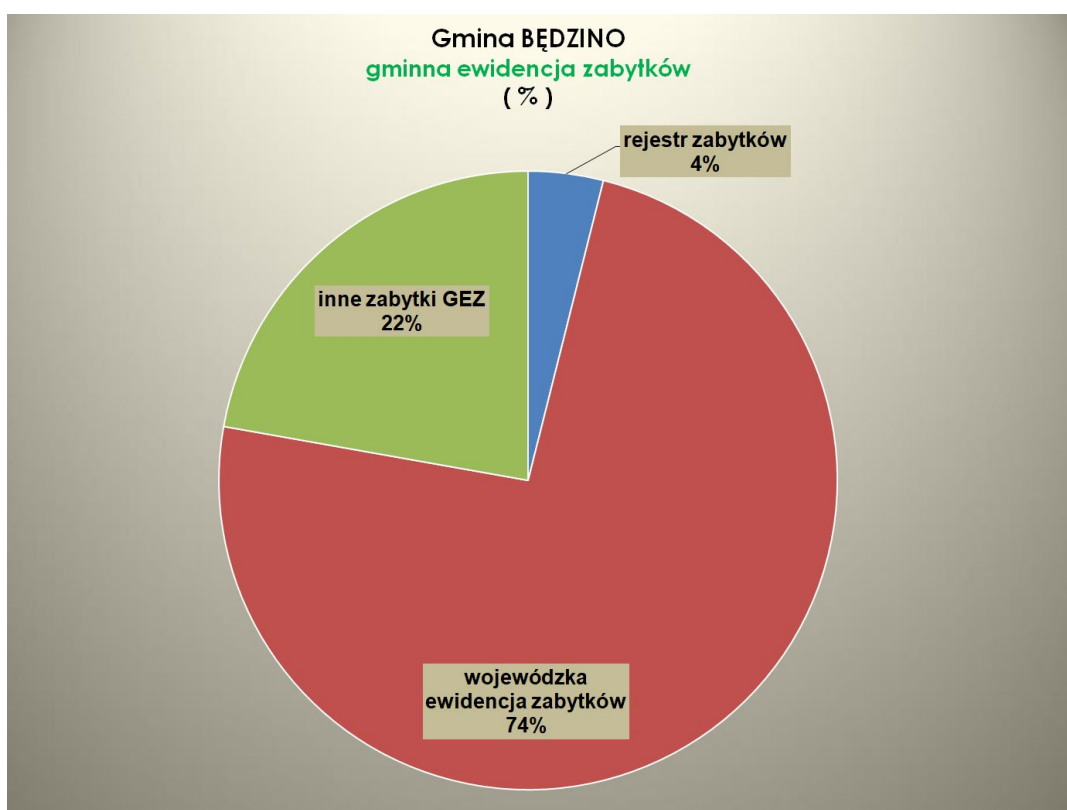
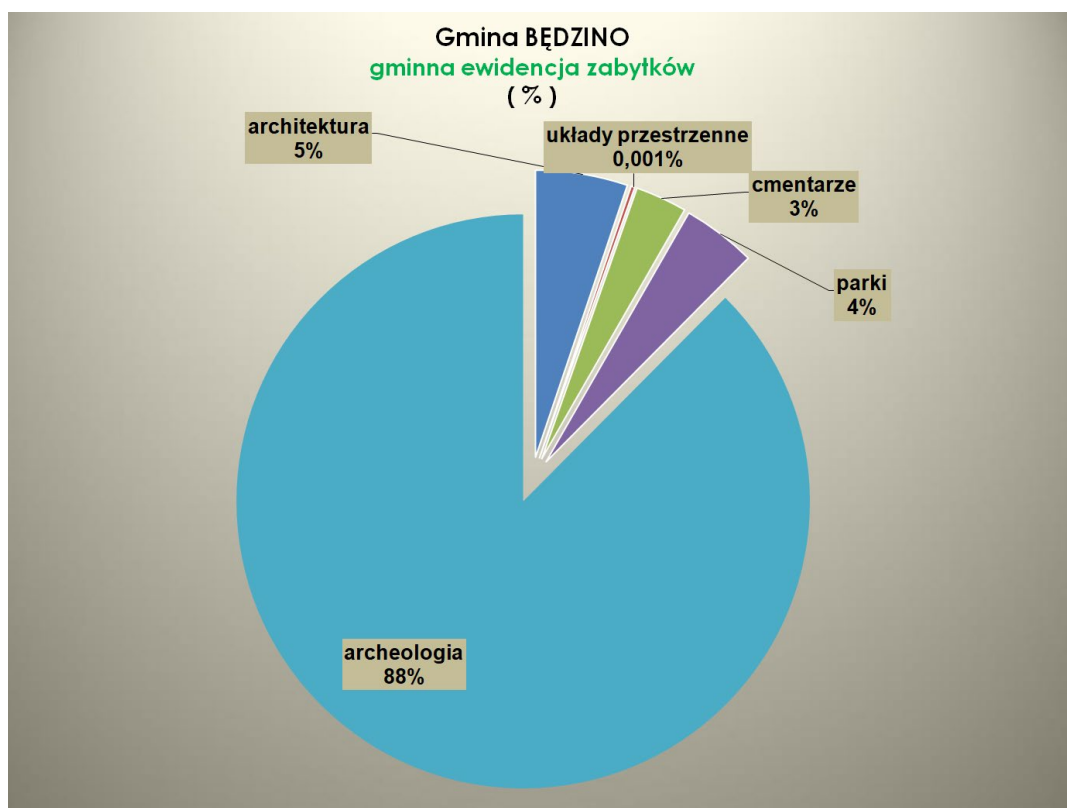
GEZ jest zbiorem otwartym, która powinna być na bieżąco monitorowana, weryfikowana i uzupełniana. Jej zmiany nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami. Ponadto winna podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m. in. na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych (np. zmiana bryły budynku, istotna zmiana kompozycji elewacji, likwidacja zabytkowego detalu architektonicznego, otynkowanie ceglanych elewacji itp.), w uzgodnieniu z WUOZ w Szczecinie, Delegatura w Koszalinie.

Zmiana „ustawy o ożonizacji 2003” z 22 czerwca 2017 r., w zakresie art. 81.1, wprowadza możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Tym samym w żywotnym interesie gminy jest stała weryfikacja gminnej ewidencji zabytków, aby dotacje były udzielane dla obiektów o oczywistych walorach zabytkowych.

GEZ dla gminy Będzino została opracowana w 2010 r. i liczyła łącznie 662 karty (obiekty). Obiekty zostały przyporządkowane do pięciu kategorii:

1. **(A) architektura** – 205 budynków
 - kościoły
 - dwory, pałace
 - folwarczne mieszkalne
 - folwarczne gospodarcze
 - domy mieszkalne
 - chałupy
 - zagrody
 - budynki użyteczności publicznej
 - przemysłowe
2. **(B) układy przestrzenne** – 1 układ
3. **(C) cmentarze** – 14 cmentarzy
4. **(D) zieleń komponowana** – 20 parków
5. **(E) archeologia** - 422 obiekty

Karty „GEZ” posiadają podstawowe informacje o obiektach, tj. dane adresowe, geodezyjne, datowanie, materiał i technologie wykonania, formę ochrony, opis merytoryczny, lokalizację w terenie, materiał fotograficzny.

6.5. STRATEGIA ROZWOJU GMINY BĘDZINO NA LATA 2023-2030

Przygotowana Strategia – zgodnie z zarządzeniem Nr 32/2023 Wójta Gminy Będzino z dnia 26 maja 2023 r. – jest obecnie w fazie konsultacji społecznych.

Strategia zawiera m.in. następujące dane:

Działalność kulturalna:

1. Gminna Biblioteka Publiczna w Będzinie, wraz z filiami w Mścicach, Tymieniu i Dobrzycy. Biblioteka prowadzi lekcje biblioteczne, organizuje konkursy, wystawy, spotkania autorskie. Prowadzi różnego rodzaju zajęcia dla różnych grup odbiorców (szachy, zajęcia rękodzielnicze, warsztaty hobbystyczne itp.). Biblioteka wzmacnia i rozwija aktywność społeczną mieszkańców gminy, dzięki czemu wpływa na integrację społeczną.
2. Gminny Ośrodek Kultury w Będzinie realizuje swoją statutową działalność w kilku placówkach, tj.: w Domu Kultury w Będzinie, w Domu Ludowym w Mścicach, w Domu Ludowym w Tymieniu, Wiejskim Domu Kultury w Dobrzycy oraz w świetlicy w Strachominie. Wszystkie placówki realizują podstawową działalność zajęciową dla dzieci, młodzieży i dorosłych, tj. zajęcia plastyczne, rękodzielnicze, sportowe, animacyjne, muzyczne, pomoc edukacyjną w odrabianiu lekcji itp.

W strukturach GOK działają cztery zespoły ludowe: Zespół Śpiewaczy „Kwiaty Polskie”, Kapela „Swaty”, Zespół Śpiewaczy „Zalesie” oraz Zespół „Popowianie”. GOK współpracuje z wieloma instytucjami gminnymi, przedsiębiorcami oraz osobami prywatnymi w ramach organizacji wielu wydarzeń kulturalnych terenie gminy. Obok biblioteki stanowi on instytucję wspierającą rozwój i integrację mieszkańców gminy.

Szlaki turystyczne w gminie Będzino

Przez teren gminy przebiegają szlaki turystyczne piesze i rowerowe.

Szlaki piesze:

„Międzynarodowy Szlak Północny” (nadmorski), Podczele I, Sianożęty, Ustronie Morskie, Pleśna, Gąski, Sarbinowo, Mielno, Unieście, Osieki, Iwęcino, Bielkowo. Jest to fragment szlaku o randze międzynarodowej, zaczynający się aż we Francji i biegnący do Broniewa. W gminie Będzino obejmuje pas ok. 6 km i przechodzi przez nadmorską miejscowość Pleśna.

Szlaki rowerowe:

„Szlak Jamneński” (okrąży Jezioro Jamno od strony południowej, Mielno, Strzeżenie, Dobiesławiec, Mścice, Łabusz, Osieki);

„Szlak romantyczny” (Dobrzyca, Strzepowo, Strachomino, Rusowo);

„Szlak Pałaców” (Mostowo, Rosnowo, Niedalino, Strzekęcino, Bardzino, Białogórzyno, Nosowo, Parsowo, Świemino, Warnino, Wierzchomino, Dobrzyca, Śmiechów, Gąski Latarnia);

„Szlak wiatraków” (Tatów, Popowo, Dobrzyca, Strachomino, Łopienica, Pleśna);

„Szlak łącznikowy” (Będzinko, Będzino, Wierzchomino).

7. OCENA STANU ZACHOWANIA I FUNKCJONOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY BĘDZINO

Analiza stanu zachowania i funkcjonowania w obiegu społecznym poszczególnych elementów dziedzictwa kulturowego gminy Będzino (krajobrazu, zabytków nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa niematerialnego) pozwala na zestawienie zjawisk pozytywnych i negatywnych oraz wskazanie perspektyw.

7.1. ZAGROŻENIA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

Główne **zagrożenia krajobrazu kulturowego** na terenie gm. Będzino:

- ❑ silne oddziaływania Koszalina na okoliczne wsie, które stanowią miejsce do lokowania infrastruktury usługowo – produkcyjnej i „podmiejskich” osiedli mieszkalnych;
- ❑ zacieranie i dewaloryzacja historycznych założeń przestrzennych, np. nowa zabudowa lokowana jest bezpośrednio na obrzeżach średniowiecznych wsi placowych (Będzino);
- ❑ ubytki historycznej zabudowy w obrębie pierwotnych założeń przestrzennych; niektóre osady zostały wyburzone po 1945 r.; to proces powszechny związany m.in. ze zmianą sposobu gospodarowania;
- ❑ dekompozycja i degradacja zespołów rezydencjonalno – parkowych:
 - po 1945 r. wyburzono pałace, dwory, domy rządców w 10 miejscowościach (Kazimierz, Łasin, Łopienica, Miłogoszcz, Podbórz - Smolne, Strachomino, Strzeżenica, Tymień, Wierzchominko, Wierzchomino),
 - pałac w Strzepowie w stanie ruiny, z zaniechanym remontem,
 - nieużytkowany pałac w Kładnie,
 - częściowo zdewaloryzowane (po niefachowych remontach) dwory w Dobrem i Dobiesławcu;
- ❑ zaniedbane lub znacznie zdegradowane parki (np. Dobre, Łopienica, Strzeżenica, Wierzchomino);
- ❑ dekompozycja i wyburzenia w obrębie zespołów folwarcznych:
 - całkowicie wyburzona zabudowa folwarczna w Łasinie, Smolnym, Strzeżeniczy, Pleśnej,
 - duże ubytki w zabudowie (w tym w wyniku modernizacji) - np. Dobre, Dobrzyca, Dworek, Łopienica, Kazimierz,
 - nowe nawarstwienia przestrzenne w postaci wielkokubaturowych obiektów gospodarczych i mieszkalnych (bloki) – np. Dobre, Kazimierz Pomorski, Tymień,
 - brak funkcji i bieżących remontów (np. Kładno, Miłogoszcz),

- zróżnicowany stan zachowania kolonii mieszkalnych; pierwotnie typologicznie jednorodne budynki zostały zdewaloryzowane przez liczne przemurówki w obrębie elewacji, wymianę stolarki i pokrycia;
- po 1945 r. wyburzono dwa kościoły, a jeden jest w stanie ruiny (Strzeżenice);
- zaniedbania większości cmentarzy poewangelickich, ze zniszczonymi lub usuniętymi nagrobkami i ubytkami w drzewostanie (niektóre nekropolie są słabo czytelne w terenie – np. leśne i rodowe w parkach);
- stan zachowania tradycyjnej (ryglowej) zabudowy mieszkalnej:
 - na przestrzeni ostatnich 30 lat ubyło ok. 85-90 % ryglowego budownictwa ludowego, a pozostałe obiekty są w większości zdewaloryzowane,
 - następuje żywiołowa modernizacja domów w zakresie nowego komponowania i wystroju elewacji oraz wymiany stolarki.

7.2. MOCNE STRONY

- ❖ Cenne i różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego o walorach lokalnych i ponadlokalnych (w tym: zabytkowe kościoły z cennym wyposażeniem w Łeknie, Strzepowie, Śmiechowie, Dobrzycy, zespół pałacowo-parkowy w Pleśnej, kuźnia folwarczna w Małogoszczy, historyczne zabytkowe zespoły parkowe).
- ❖ Dobre rozpoznanie i zewidencjonowanie zabytków archeologicznych (AZP), nieruchomości i ruchomych (część zabytków posiada opracowania/dokumentacje konserwatorskie, które mogą być wykorzystane do sporządzania programów prac przy zabytkach oraz do badań historii osadnictwa, architektury i in.).
- ❖ Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2018-2022 dla Gminy Będzino.
- ❖ Gminna ewidencja zabytków – w formie zbioru 662 kart, dostępna w Urzędzie Gminy.
- ❖ Krajobrazy o walorach przyrodniczych i kulturowych (stanowiące podstawa do zintegrowania ochrony obszarowej krajobrazu - patrz „SUiKZP” 2021), zawierające analizę stanu zachowania krajobrazu kulturowego wraz z zaleceniami do ochrony i kształtowania krajobrazu, obowiązujące przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- ❖ Uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych uchwalonych przez Radę Gminy.
- ❖ Procedowanie Strategii Rozwoju Gminy Będzino na lata 2023-2030.
- ❖ Korzystne warunki krajobrazowe i klimatyczne dla rozwoju agroturystyki i rekreacji oraz różnych form aktywnej turystyki (szlaki piesze, rowerowe w tym Międzynarodowy Szlak Północny (nadmorski).

- ❖ Na terenie Gminy działają instytucje kultury: Gminna Biblioteka Publiczna w Będzinie z filiami w Mścicach, Tymieniu i Dobrzycy, Gminny Ośrodek Kultury, 4 domy kultury(ludowe), świetlice wiejskie.
- ❖ Dofinansowania z budżetu Gminy obiektów zabytkowych (Dobrzyca); pozyskanie dotacji z Programu Rządowego Polski Ład dla parku wiejskiego w Mścicach i kościoła w Łeknie.
- ❖ Działające na terenie gminy zespoły ludowe Zespół Śpiewaczy „Kwiaty Polskie”, Kapela „Swaty”, Zespół Śpiewaczy „Zalesie” oraz Zespół „Popowianie”.

7.3. SŁABE STRONY

- Zagrożenie całkowitą destrukcją cennego dziedzictwa architektonicznego w tym obiektów sakralnych w Łasinie i Strachominie, pałaców, dworów, rządcówek w wielu miejscowościach gminy Będzino (np. Kazimierz Pomorski, Łasin, Łopienica, Tymień i in.). Część historycznych obiektów jest nieużytkowana lub zdewaloryzowana.
- Silne oddziaływanie Koszalina na okoliczne wsie, które stanowią miejsce do lokowania infrastruktury usługowo – produkcyjnej i osiedli mieszkalnych; od 1 stycznia 2010 r. cenne wsie (kultura jamneńska) Łabusz i Jamno zostały włączone w granice administracyjne miasta Koszalin.
- Historyczne nekropolie wymagają prac porządkowych, szczególnie w otoczeniu ruin kościołów, dotyczy to również cmentarzy wiejskich (poewangelickich, nieczynnych).
- Pogarszający się stan techniczny większości budynków zagrodowych i folwarcznych, co może skutkować m.in. skreśleniem ich z GEZ, a w konsekwencji fizycznym unicestwieniem.
- Pogarszający się stan historycznych zespołów folwarczno-rezydencyjno-parkowych.
- Podziały własnościowe, tak w obrębie w/w zespołów pofolwarcznych, jak również w gospodarstwach indywidualnych.
- Zacieranie historycznych założeń przestrzennych, np. nowa zabudowa lokowana jest bezpośrednio na obrzeżach średniowiecznych wsi placowych (Będzino).
- Dekompozycji i degradacji zespołów rezydencjonalno – parkowych; dekompozycja i wyburzenia w obrębie zespołów folwarcznych: całkowicie wyburzona zabudowa folwarczna w Łasinie, Smolnym, Strzeżenicy, Pleśnej; duże ubytki w zabudowie (w tym w wyniku modernizacji) - np. Dobre, Dobrzyca, Dworek, Łopienica, Kazimierz Pomorski.
- Nowe nawarstwienia przestrzenne w postaci wielokubaturowych obiektów gospodarczych i mieszkalnych (bloki) – np. Dobre, Kazimierz Pomorski, Tymień; zabudowa historycznych kolonii mieszkalnych ulega daleko posuniętej

degradacji w wyniku zmian własnościowych i idących za tym dociepleń zewnętrznych elewacji i chaosu kolorystycznego;

- Niedostateczne środki finansowe w budżecie gminnym na remonty i konserwację zabytków.
- Niewystarczająca liczba publikacji promujących dziedzictwo kulturowe gminy.
- Brak zaangażowania w cyklicznych wydarzeniach wojewódzkich (np. Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa i Europejskie Dni Dziedzictwa etc.).
- Niewystarczająca liczba m.p.z.p (ok. 11% powierzchni gminy, 8 planów)

7.4. PERSPEKTYWY

- ✚ Gmina Będzino ulokowana w pasie wybrzeża bałtyckiego, z rozwiniętą infrastrukturą turystyczno-rekreacyjną i oraz możliwością ekspozycji lokalnych zabytków.
- ✚ Gminna Biblioteka Publiczna w Będzinie (filie w Dobrzycy, Mścicach i Tymieniu), Gminny Ośrodek Kultury (sieć domów kultury i świetlic wiejskich) jako animatorzy działań w sferze promocji dziedzictwa materialnego i niematerialnego, także o zasięgu ponadregionalnym, tworzące zaplecze merytoryczne gminy.
- ✚ Efektywne pozyskiwanie wsparcia finansowego z różnych źródeł: unijnych, państwowych, regionalnych, gminnych, prywatnych.
- ✚ Zwiększenie środków w budżecie gminnym przeznaczonych na prace remontowo-konserwatorskie obiektów zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków).
- ✚ Działania edukacyjne i promocyjne gminy Będzino na rzecz wzrostu świadomości konieczności poszanowania zabytków i prawidłowej opieki nad nimi.
- ✚ Podjęcie współpracy w zakresie upowszechniania wiedzy o zasobach kulturowych, problematyce konserwatorskiej z instytucjami kultury jak np. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie; Narodowy Instytut Dziedzictwa OT w Szczecinie; placówkami muzealnymi etc.
- ✚ Uczestnictwo w dorocznych Zachodniopomorskich Dniach Dziedzictwa (sierpień - październik), Europejskich Dniach Dziedzictwa²⁸.
- ✚ Ustanowienie przez samorząd gminny wyróżnienia w konkursach z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, np. tradycyjne obejście wiejskie, zadbanej obiekt małej architektury (np. kapliczki, upamiętnienia).
- ✚ Funkcjonowanie sieci gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych zagrodach, zespołach folwarcznych – wypracowanie sposobu wsparcia właścicieli takich obiektów (rejestrowych i ewidencyjnych).
- ✚ Rozwój tras turystycznych w oparciu o środowisko przyrodniczo-kulturowe.

²⁸ Koordynatorom wojewódzkim Europejskich Dni Dziedzictwa jest Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie.

- ✚ Promowanie dobrego poziomu realizacji architektonicznych. Kształtowanie nowego zagospodarowania na zasadzie kontynuacji, nawiązania do tradycji regionalnych.
- ✚ Zagospodarowanie turystyczne dostosowanego do walorów środowiska przyrodniczo-kulturowego, służącego rozwojowi i promocji wybranych obszarów w gminie.
- ✚ Liczne - na dobrym poziomie merytorycznym i edytorskim – wydawnictwa dotyczące historii i jej świadectw gminy Będzino, w tym opracowania monograficzne.
- ✚ Społeczeństwo świadome historii Pomorza Środkowego, a tym samym akceptujące dziedzictwo kulturowe jako własną – swojską - przestrzeń.
- ✚ Sporządzanie Sprawozdań z realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Będzino na lata 2023-2027 (w cyklach dwuletnich).

8. CELE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BĘDZINO

8.1. CELE PERSPEKTYWICZNE

Analiza zasobu dziedzictwa kulturowego oraz diagnoza stanu zachowania zabytków, stanowią podstawę formułowania celów i zadań. Ich realizacja powinna doprowadzić do stworzenia wizerunku **Gminy Będzino** atrakcyjnego dzięki walorom kulturowym na równi z walorami przyrodniczymi, z potencjałem obszarów do rewitalizacji i obiektów do zagospodarowania.

Niżej wskazano cele perspektywiczne, dalekosiężne, służące osiągnięciu finalnych efektów w trzech podstawowych dziedzinach:

- poprawie stanu dziedzictwa kulturowego (**cel 1**),
- funkcjonowaniu zabytków w procesach aktywizacji ekonomicznej i społecznej oraz budowie atrakcyjności i konkurencyjności (**cel 2**),
- społeczeństwa świadomego walorów historycznych krajobrazów i potrzeby zachowania dziedzictwa kulturowego (**cel 3**).

Osiągnięcie tych celów wymaga wieloletnich, zintegrowanych działań skutkujących zmianami zarówno w sferze materialnej (dotyczącej stanu i zagospodarowania zabytków), jak i mentalnej (zmiany stosunku do zabytku, dobra uznawanego często za kłopotliwe i niezwykle kosztowne w utrzymaniu).

Określone niżej cele należy traktować jako równorzędne. Poprawa stanu dziedzictwa kulturowego nie będzie możliwa bez powstania świadomej potrzeby jego zachowania oraz działań związanych z użytkowaniem zabytków w sposób odpowiedni dla ich walorów. Suma działań powinna powodować aktywizację społeczną, ekonomiczną i podniesienie atrakcyjności regionu.

Cel perspektywiczny 1

Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego.

Osiągnięcie tego celu możliwe jest poprzez:

- uwzględnianie problemów ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w dokumentach strategicznych gminy;
- zintegrowanie ochrony krajobrazu kulturowego z ochroną przyrody i równowagi ekologicznej;
- określenie obszarów wartościowych pod względem krajobrazowym (kulturowym i przyrodniczym) i określenie wytycznych do ich zabudowy i zagospodarowania oraz wskazanie najcenniejszych obszarów do zachowania poprzez wyłączenia z lokalizacji inwestycji o negatywnym wpływie na krajobraz (z uwzględnieniem wytycznych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego);

- poprawę stanu technicznego zachowania zabytków, poprzez budżet własny gminy oraz pozyskiwane środki zewnętrzne;
- rewitalizację obszarów niedoinwestowanych, wymagających szczególnej opieki (np. dziedzictwo archeologiczne, zieleń komponowana – parki, zespoły folwarczne, cmentarze historyczne);
- budowę zintegrowanego systemu informacji, monitoringu stanu i zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego;
- współpracę czynników społecznych (społeczni opiekunowie zabytków, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje), samorządowych i rządowych w sprawach dotyczących ochrony krajobrazu kulturowego i naturalnego;
- przypisanie wszystkich zadań związanych z opieką nad zabytkami (GEZ, przepisy prawne, dofinansowania prac remontowych i konserwatorskich, edukacja i promocja) - do określonego stanowiska w strukturze Urzędu Gminy;
- ochrona zabytków gminy na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

Cel perspektywiczny 2

Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku Gminy Będzino

Osiągnięcie tego celu wymaga:

- tworzenia warunków finansowych i organizacyjnych służących zaangażowaniu dziedzictwa kulturowego w aktywizację ekonomiczną i społeczną;
- stworzenia zintegrowanego systemu informacji o finansowaniu ochrony i opieki nad zabytkami, możliwościach pozyskania dotacji ze środków unijnych, państwowych, wojewódzkich, powiatowych, miejskich oraz prawidłowego przygotowania wniosków;
- racjonalnego wykorzystania środków z funduszy unijnych, rządowych, samorządowych, prywatnych na projekty mające za zadanie poprawę kondycji zabytków (konserwację) oraz rewitalizację, aktywizację społeczną i ekonomiczną w oparciu o obiekty i obszary zabytkowe;
- zagospodarowania zabytkowych (nie tylko wpisanych do rejestru zabytków, ale także ewidencyjnych) budowli na cele kulturalne, turystyczne i inne przy pomocy funduszy prywatnych, gminnych, państwowych i europejskich;
- budowy i promocji produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe i zabytki;
- budowy profesjonalnego systemu informacji turystycznej, w tym ponad-gminnej.

Cel perspektywiczny 3

Budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania

Osiągnięcie celu poprzez:

- organizację imprez kulturalnych, konferencji naukowych, popularno-naukowych pogłębiających wiedzę o dziedzictwie kulturowym, kierowanych do różnych środowisk, realizowanych w różnych terminach
- wykreowanie wiodącej imprezy kulturalnej związanej z dziedzictwem kulturowym integrującej różne środowiska (w tym np. współpraca gminami partnerskimi, doroczne jarmarki itp.)
- wspieranie inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych działających na rzecz popularyzacji wiedzy o zabytkach oraz opieki i ochrony nad zabytkami;
- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do programów szkolnych, upowszechnianie edukacji nt. historii i dziedzictwa kulturowego, (np. spotkania biblioteczne, zajęcia w świetlicach wiejskich.)

8.2. CELE PERSPEKTYWICZNE - CELE OPERACYJNE - ZADANIA

Propozycje zadań do realizacji w lata 2023 - 2027 **na mocy uchwały Rady Gminy Będzino**

CEL PERSPEKTYWICZNY 1. UTRZYMANIE I WYEKSPONOWANIE ZACHOWANYCH ZASOBÓW I STRUKTURY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO		
Cele operacyjne	Zadania	Propozycja działań do realizacji w latach 2023-2027 na mocy uchwały Rady Gminy Będzino
1. Budowa gminnego systemu ochrony i opieki nad zabytkami oraz kształtowania krajobrazu kulturowego	Prowadzenie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków (sporządzona w 2010 r.) w tym w zakresie uzupełnienia obiektów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków	1. Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków - udostępnienie GEZ na stronie www.gminy 2. Weryfikacja i uzupełnienie kart dla obiektów i obszarów znajdujących się w WEZ
	Utrzymanie (doskonalenie) poziomu wiedzy o zasadach, formach, metodach opieki nad zabytkami i ochrony zabytków	Udział urzędników gminnych w szkoleniach związanych z ochroną zabytków i opieką nad nimi (teoria i praktyka)
	Sukcesywne sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	Możliwość sporządzenia m.p.z.p. dla obszarów najcenniejszych kulturowo – wskazanych w SUIKZP 2021

	Rozszerzenie chronionego wpisem do rejestru zabytków zasobu dziedzictwa kulturowego	Rozważenie możliwości wystąpienia do WKZ o wpisanie do rejestru zabytków wskazanych w studium uwarunkowań (np. Będzino nr 34 - chałupa nr 34, Mścicie ul. Koszalińska 25 - dwór)
	Realizacja prawnych obowiązków gminy w zakresie opieki nad zabytkami	Monitorowanie zmian prawnych dotyczących dziedzictwa, tworzenie niezbędnych i aktualizacja istniejących dokumentów strategicznych gminy z uwzględnieniem walorów dziedzictwa (np. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego)
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Monitoring stanu zachowania zabytków w zasobach gminnych (w GEZ) z zastosowaniem komputerowej bazy danych	1. Monitoring stanu zabytków w zasobie gminy (w GEZ) 2. Budowa komputerowej bazy danych w oparciu o istniejący już GEZ (np. system GISON)
	Opieka nad historycznymi nekropoliami i parkami gminy Będzino	1. Zlecenie prac pielęgnacyjno-porządkowych na terenie cmentarzy historycznych - kontynuacja działań Gminy) 2. Realizacja dotacji z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków – park miejski w Mścicach
	Dofinansowania przez samorząd gminy remontów zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków	Kontynuacja działań w zakresie dofinansowań – w miarę posiadanych środków finansowych (uchwała Nr Rady Gminy w Będzinie XLIV/347/18 z dnia 20.06.2018 r.)
	Udzielanie informacji o możliwości pozyskania dofinansowania na prace remontowe i konserwatorskie obiektów zabytkowych ze środków publicznych	1. Organizacja szkolenia lub cyklu szkoleń dotyczących dofinansowań obiektów zabytkowych (m.in. w zakresie ustaleń formalno-prawnych, zgodności z ustaleniami prawa miejscowego, bieżących zmian w przepisach) – we współpracy np. z Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowym Instytutem Dziedzictwa, Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków. 2. Wsparcie merytoryczne Gminy dla wnioskodawców ubiegających się o dofinansowania prac remontowych i konserwatorskich.
	Oznakowanie obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną	Wnioskowanie do Starosty Koszalińskiego o oznakowanie zabytków na terenie gminy Będzino zgodnie z odpowiednimi przepisami.

CEL PERSPEKTYWICZNY 2.
FUNKCJONOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
W PROCESACH AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I EKONOMICZNEJ

Cele operacyjne	Zadania	Propozycja działań do realizacji w latach 2023-2027 na mocy uchwały Rady Gminy Będzino
1. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości	Rozbudowa kulturowych tras turystycznych, szlaków (pieszych, rowerowych, wodnych, konnych), ścieżek edukacyjnych	1. Tworzenie nowych oraz rozbudowa i oznakowanie istniejących już ścieżek i tras turystycznych wykorzystujących warunki środowiska kulturowego w oparciu o współpracę z właścicielami zabytków, specjalistami w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego, w tym: - dziedzictwa archeologicznego - zabytkowej zieleni komponowanej (parki dworskie) - zabytkowych układów ruralistycznych (wsi) - zabytkowych obiektów architektonicznych (jako atrakcji turystycznej) 2. Rozbudowa kulturowych tras turystycznych, szlaków (pieszych, rowerowych, wodnych, konnych), ścieżek edukacyjnych - kontynuacja działań
	Rozbudowa systemu informacji turystycznej	1. Uzupełnienie istniejącego systemu informacji wizualnej - tablice informacyjne dotyczące historii i walorów zabytków (w tym obiektów w GEZ) według istniejącego wzoru 2. Przewodniki po zabytkach gminy Będzino (w tym obiektów w GEZ), także w formie bezpłatnej - np. w formie zbioru kart (architektura, parki, cmentarze, układy przestrzenne)
2. Stworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym	Podniesienie poziomu wiedzy społecznej o możliwościach pozyskania i efektywnego wykorzystania środków krajowych i unijnych.	Prowadzenie informatora, np. na stronie internetowej, dla właścicieli zabytków (rejestrów i ewidencyjnych) o możliwościach dofinansowania.

CEL PERSPEKTYWICZNY 3. POWSTANIE ŚWIADOMYCH WIĘZI LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM I POTRZEBY JEGO ZACHOWANIA		
Cele operacyjne	Zadania	Propozycja działań do realizacji w latach 2023 - 2027 na mocy uchwały Rady Gminy Będzino
1. Budowa świadomych więzi lokalnych społeczności z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania	Systematyczna edukacja dzieci i młodzieży	1. Przygotowanie cyklu spotkań (np. w świetlicach wiejskich, szkołach, bibliotece), ze specjalistami konserwatorami, architektami, archeologami (współpraca z BDZ, SKZ, NID, Muzeum w Koszalinie). 2. Organizacja lekcji muzealnych, bibliotecznych i konkursów historycznych (kontynuacja konkursów szkolnych o tematyce regionalnej).
	Popularyzatorskie działania wizualne: organizowanie wystaw, pokazów nt. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków.	1. Opracowanie i realizacja rocznych programów wystaw n.t. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków (Gminna Biblioteka Publiczna, świetlice wiejskie etc...) 2. Inicjatywa powołania w szkołach przedsięwzięć z zakresu opieki nad zabytkami, np. Koła Detektywów Historii, możliwość utworzenia grupy rekonstrukcyjnej
	Podjęcie działań edukacyjno-popularyzatorskich związanych z kultywowaniem pamięci narodowej i promowaniem postaw patriotycznych	Przygotowanie lekcji historii, otwartych wykładów na tematy związane z historią najnowszą regionu gminy Będzino – we współpracy z lokalnymi stowarzyszeniami.
2. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy Będzino	Promocja dziedzictwa kulturowego poprzez wydawnictwa (w tym kontynuacja).	1. Publikacja wydawnictw poświęconych zabytkom (nie tylko rejestrowym) np.: - katalog zabytków gminy Będzino - albumy, opracowania popularno-naukowe, monografie miejscowości 2. Wydawanie serii regionalnych, pocztówek, folderów - działania w miarę posiadanych środków
	Organizacja dorocznych obchodów Zachodniopomorskich Dni Dziedzictwa i Europejskich Dni Dziedzictwa obszarze gminy	1. Udział w obchodach Zachodniopomorskich (Europejskich) Dniach Dziedzictwa na obszarze gminy (sierpień – październik, każdego roku) 2. Nawiązanie współpracy z organizatorami ZDD i EDD na terenie województwa: BDZ w Szczecinie

**Programowe cele i zadania podlegają uchwaleniu przez
Radę Gminy Będzino**

- Cele perspektywiczne i operacyjne sformułowane wyżej powinny pozostać jako zasady programowe. Zadania mogą być modyfikowane, zależnie od bieżących uwarunkowań.
- Z katalogu zadań przedstawionych jako propozycje do realizacji w czteroletnim okresie 2023-2027 Samorząd powinien wytypować te, które zamierza realizować.
- Po dwóch latach od uchwalenia Programu Wójt składa Radzie Gminy sprawozdanie z jego realizacji.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu odbywać się będzie poprzez wskazane zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Dostępne instrumentarium służące realizacji programu wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działań umocowanych w realiach instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Instrumenty prawne - wynikające z przepisów dotyczących ochrony zabytków, w tym:

- wnioskowanie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów/obszarów z gminnej ewidencji zabytków;
- wnioskowanie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o skreślenie z gminnej ewidencji zabytków obiektów trwale zniszczonych lub nieistniejących;
- sporządzanie/aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustanawiających ochronę i rewaloryzację historycznych obszarów;
- uwzględnianie gminnej ewidencji zabytków i programu opieki nad zabytkami Gminy Będzino w zmianach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy uwzględniające finansowanie z funduszy europejskich, państwowych, samorządu województwa, powiatu, gminy i innych.

Instrumenty koordynacji – uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, programach rozwoju infrastruktury, programie ochrony środowiska przyrodniczego. Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Instrumenty kontrolne - monitoring (we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i powiatowym inspektorem nadzoru budowlanego) stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Instrumenty społeczne - edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego, profesjonalna (aktualizowana) informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi, związkami wyznaniowymi etc. Budowa produktu turystycznego w oparciu o zabytki, tradycyjne techniki budowlane, dziedzictwo niematerialne, dziedzictwo archeologiczne. Finansowanie działań (np. remontowych, promocyjnych) przy zabytkach zarówno wpisanych do rejestru jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

10. KRYTERIA OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków **wójt**/burmistrz/prezydent zobowiązany jest do sporządzania co dwa lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawienia go Radzie Gminy. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena stopnia realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,
- efektywność ich wykonania.

Za kryteria oceny realizacji programu opieki mogą służyć np.:

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami;
- wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów;
- wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom;
- liczba powołanych parków kulturowych;
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych;
- liczba opracowanych prac studialnych (studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego);
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy;
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych etc.;
- liczba opracowanych/wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników etc.);
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej;
- ilość szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.
- liczba przyjętych / zmienionych m.p.z.p)

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ochrona zabytków i opieka nad nimi jest ustawowym obowiązkiem państwa, samorządów i właścicieli zabytków. Tak więc do finansowania działań na rzecz utrzymania dziedzictwa kulturowego są zobowiązani wszyscy wymienieni.

Poniżej przedstawiono przykładowe źródła pozyskania środków zewnętrznych i możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy z uwzględnieniem środków publicznych.

Finanse publiczne - budżet państwa i budżety samorządów terytorialnych

Dotacje na ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane, oraz popularyzację zabytków przeznaczane z budżetu państwa i budżetów samorządów lokalnych, mogą być udzielane przez:

- ❖ Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz innych ministrów i instytucji podległych
- ❖ Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa będącego w dyspozycji wojewody)
- ❖ Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego (UMWZ)
- ❖ Radę Powiatu
- ❖ Radę Gminy
- ❖ Narodowy Instytut Dziedzictwa
- ❖ Rządowy Program Odbudowy Zabytków²⁹

Budżet Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Programy Ministra są podstawą ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane m.in. przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze i osoby fizyczne.

Rokrocznie MKiDN ogłasza programy, z których do zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami na terenie Gminy Będzino można zaliczyć działania w ramach:

- Rozwój infrastruktury kultury
- Edukacja kulturalna i diagnoza kultury
- Dziedzictwo kulturowe - priorytety:
 - Priorytet "Ochrona zabytków"

²⁹ Dotacje można uzyskać na zabytki wpisane do rejestru zabytków, gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków

- Priorytet " Wsparanie działań muzealnych"
 - Priorytet „Kultura ludowa"
 - „Ochrona zabytków archeologicznych"
- Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Dotacje na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są na podstawie ustaw (o ochronie zabytków..., o finansach publicznych...) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane...).

Zapisy aktów prawnych określają precyzyjnie katalog prac, które mogą być dofinansowane poprzez udzielenie dotacji celowej - są to prace zmierzające do zabezpieczania, zachowania i utrwalania historycznej substancji zabytku.

Ze środków budżetowych nie jest możliwe dofinansowanie prac nie dotyczących substancji zabytkowej i zabezpieczenia funkcjonowania obiektu (np. termomodernizacje, wymiana stolarek, wymiana posadzek, instalacja wodno-kanalizacyjna i in.).

Dofinansowanie w MKiDN można uzyskać jedynie na zabytki wpisane do rejestru.

Zasadą ustawową udzielanych dotacji budżetowych jest współfinansowanie prac - dotacja z jednego źródła może być udzielana do wysokości 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac.

Mecenat Państwa w dziedzinie kultury

Dotacje na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury stanowią jedną z kategorii dotacji celowych. Dotacje te mogą być udzielane jednostkom samorządu terytorialnego. Rozwinięcie przepisów ustawowych w odniesieniu do dotacji na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury, które mogą otrzymywać jednostki samorządu terytorialnego zawiera rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie zakresu zadań objętych mecenatem państwa w dziedzinie kultury, na które jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymywać dotacje, oraz sposobu i trybu przyznawania tych dotacji (Dz. U. poz. 737).

Zgodnie z przepisami tego rozporządzenia jednostki samorządu terytorialnego ubiegające się o dotację z budżetu państwa na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury mogą otrzymywać te dotacje w zakresie zachowania, waloryzacji i ochrony dziedzictwa kulturowego oraz budowy i modernizacji infrastruktury kulturalnej, w tym obiektów publicznych, w których prowadzona jest działalność kulturalna. Ponadto zgodnie z przepisami o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej dotacje celowe z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, na zadania objęte mecenatem państwa, w tym dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji mogą otrzymywać organizacje pozarządowe prowadzące działalność kulturalną oraz instytucje kultury, dla których organizatorami są jednostki

samorządu terytorialnego, a także inne podmioty prowadzące działalność w obszarze kultury.

<http://www.mkidn.gov.pl/>

Źródło: (<http://www.sejm.gov.pl/>)

Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2010 r., Nr 80, poz. 526, z późn. zm.), art. 43, ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2012 r., poz. 406), art. 5 i art. 9.

Fundusz Kościelny³⁰

Na prace konserwatorskie i budowlane przy budowach sakralnych dodatkowym wsparciem finansowym mogą być środki pochodzące z budżetu państwa zgromadzone w Funduszu Kościelnym, usytuowanym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Katalog prac objętych dofinansowaniem ograniczony jest do podstawowych prac budowlanych zabezpieczających, nie uwzględnia otoczenia, wystroju wnętrz, zabytków ruchomych będących wyposażeniem świątyni, jednak nie zawiera ograniczenia przedmiotowego: dotyczy wszystkich obiektów sakralnych, także tych, znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej.

www.mswia.gov.pl

Narodowy Instytut Dziedzictwa – konkursy

Wspólnie dla Dziedzictwa

Program Wspólnie dla dziedzictwa służy dofinansowaniu projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, których celem jest identyfikacja, dokumentacja i/lub upowszechnianie dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także sprzyjanie społecznemu zaangażowaniu w ochronę i opiekę nad dziedzictwem, w tym nad zabytkami. Pożądanym efektem Programu będzie wzmocnienie kapitału społecznego, stanowiącego jeden z czynników rozwoju nowoczesnych społeczeństw obywatelskich, poprzez animowanie wspólnego działania różnych lokalnych interesariuszy na rzecz rozpoznania i zachowania dobra wspólnego, jakim jest dziedzictwo kulturowe i związane z nim wartości.

Program adresowany jest do **organizacji pozarządowych**.

W ramach Programu wnioskodawcy mogą ubiegać się o dofinansowanie zadań adresowanych przede wszystkim do społeczności lokalnych, realizujących strategiczne cele Programu poprzez niżej wymienione działania:

1. prace porządkowe przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub włączonych do gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz w ich otoczeniu;

³⁰ W strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

2. działania przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu i dokumentowaniu materialnego dziedzictwa kulturowego, prowadzące do jego rozpoznania, utrwalenia oraz zachowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości;
3. działania zmierzające do zachowania i wzmacniania tradycji rękodzielniczych, upowszechniania umiejętności związanych z rzemiosłem lub tradycyjnymi technikami budowlanymi, służących zachowaniu zabytków i ich wartości;
4. działania edukacyjne oraz popularyzujące lokalne dziedzictwo kulturowe (materialne) i wiedzę na jego temat lub na temat jego wartości, prowadzące do zwiększenia świadomości społecznej wartości dziedzictwa oraz wzmacniania społecznej woli zachowania dziedzictwa i korzystania z jego wartości;
5. działania edukacyjne mające na celu zwiększenie poziomu wiedzy na temat procedury zgodnego z obowiązującymi przepisami prawa poszukiwania zabytków i promocję dobrych praktyk w zakresie poszukiwania zabytków przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

W 2023 roku budżet programu wynosił 1 220 000 zł.

<https://nid.pl/dotacje/wspolnie-dla-dziedzictwa/>

„Zabytek Zadbany”

Konkurs „Zabytek Zadbany” ma na celu promocję właściwej opieki nad zabytkami – prowadzonych wzorowo prac badawczych, konserwatorskich, rewaloryzacyjnych i adaptacyjnych, a także systematycznych działań na rzecz właściwego utrzymania zabytków. Nadzór nad Konkursem w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego sprawuje Generalny Konserwator Zabytków.

Konkurs ma charakter otwarty i nieodpłatny, adresowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych. Zgłoszeń obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych mogą dokonywać ich właściciele, posiadacze i zarządcy, a także Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków lub konserwatorzy samorządowi oraz kierownicy delegatur Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków.

<https://nid.pl/konkursy/zabytek-zadbany/>

„Samorząd dla Dziedzictwa”

Konkurs ma przyczynić się popularyzacji obowiązku tworzenia i realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami, a co za tym idzie zwiększenia świadomości oraz poczucia odpowiedzialności społecznej za dziedzictwo w naszym bezpośrednim otoczeniu. Osiągnięcie statusu laureata ma mieć nie tylko wymiar prestiżowy. Ma być jednocześnie motywacją do wzmożonej aktywności w kolejnych latach i czytelnym sygnałem dla lokalnych społeczności, że dbałość o dziedzictwo powinno być procesem ciągłym, długoletnim i gruntownie przemyślanym. To pomost pomiędzy gminami a właścicielami zabytków, który może sprawić, że program przyczyni się do istotnego rozwoju czy też aktywnego zarządzania zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy na płaszczyźnie społecznej, kulturowej lub komercyjnej.

<https://samorząd.nid.pl/>

Budżet Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa – w dyspozycji wojewody)

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są – podobnie jak dotacje Ministra Kultury - na podstawie ustaw (o ochronie zabytków..., o finansach publicznych...) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. dotacje na prace konserwatorskie... i roboty budowlane...).

Katalog prac, na jakie można otrzymać dotację, obejmuje nakłady konieczne m.in. na sporządzanie ekspertyz, badań, programu konserwatorskiego, projektów budowlanych, zabezpieczanie obiektu, odnowienie i odtworzenie okładzin, tynków, okien, drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych, wykonanie izolacji przeciwwilgociowej, zakup materiałów budowlanych, wyeksponowanie oryginalnych elementów parku, wykonanie instalacji przeciw-włamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

Zadania publiczne

Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami i upowszechnienie wiedzy o zabytkach województwa zachodniopomorskiego realizowane jest przez WKZ, zgodnie z ustawą o *działalności pożytku publicznego i wolontariacie* oraz na podst. ustawy o *ochronie zabytków*. Corocznie ogłaszany jest otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w ustawie. Zadania publiczne mogą być realizowane w różnych formach, w szczególności poprzez:

- organizowanie festiwali, przeglądów, konkursów, konferencji, seminariów, szkoleń, spotkań, plenerów, warsztatów, kursów, wystaw i innych imprez;
- wydanie niskonakładowych, niekomercyjnych publikacji, periodyków, książek – także z wykorzystaniem innych technik zapisu niż druk, katalogów, druków ulotnych;
- prowadzenie badań naukowych, prac studialnych, opracowanie ekspertyz technicznych;
- innych działań związanych z popularyzacją dziedzictwa kulturowego, jak np. oznakowanie szlaków turystycznych.

Dotacje z budżetu WKZ realizowane są w cyklu danego roku budżetowego, adekwatnie do wielkości przyznanych środków finansowych. WKZ corocznie ogłasza nabór wniosków w dwóch terminach: do końca lutego dla wniosków na prace planowane do wykonania w danym roku oraz do 30 czerwca na realizację refundacji poniesionych wcześniej (do 3 lat przed złożeniem wniosku) nakładów.

www.wkz.szczecin.pl

Budżet Województwa Zachodniopomorskiego

Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego od 2007 roku wspiera właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w GEZ ustalając zasady realizacji zadań publicznych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami pn. „Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku **wpisanym do rejestru zabytków lub ujętym w gminnej ewidencji zabytków** położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego” (od 2018 r.) Kwota na dofinansowania w tym konkursie w 2022 r. wyniosła 2,5 mln złotych.

Uchwała określiła, iż z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace przy zabytku posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe oraz znajdującym się w złym stanie technicznym, znaczenie posiada także kontynuacja prac. Dotacje udzielane są m.in.: na prace remontowo-konserwatorsko-budowlane, zakup materiałów, dokumentację. Zasady udzielania dotacji, zawarte w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, terminy składania wniosków oraz warunki ubiegania się o środki, określone są w ogłoszeniach o konkursach i przyjętym regulaminie (ogłaszane na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego:

www.bip.wzp.pl

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego³¹

UWAGA!

RPO na lata 2021–2027 (<http://www.bip.wzp.pl/>) czeka na wdrożenie.

Punkty informacyjne Funduszy Europejskich

Główny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich w Szczecinie

UMWZ ul. Piłsudskiego 40, 70-421 Szczecin; gpi@wzp.pl; infolinia: 800 34 55 34

Lokalny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich w Koszalinie

UMWZ, al. Monte Cassino 2, 75-412 Koszalin; lpi-koszalin@wzp.pl

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

W szczególnych projektach, możliwie jest pozyskanie środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, na prace związane z ochroną krajobrazu, utrzymaniem i rewaloryzacją zabytkowych założeń zieleni (np. parków, cmentarzy), a także zabytkowych obiektów budowlanych powiązanych z zielenią. Dotyczy to inwestycji powiązanych np. z edukacją ekologiczną (ścieżki edukacyjno-przyrodnicze) czy ośrodkami dydaktyczno-naukowymi. Wśród kryteriów przyznawania środków nie ma ograniczenia dotyczącego wpisu obiektu czy zespołu do rejestru zabytków.

³¹ Należy monitorować wdrożenie RPO na lata 2021-2027.

Budżet samorządu lokalnego – gmina Będzino

Działając na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o samorządzie gminnym, organy stanowiące samorządów lokalnych mają prawo udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków, znajdujących się na swoim terenie. Zasady udzielania w/w dotacji, są określane w podjętych przez rady uchwałach, tworzących prawo lokalne.

Gmina Będzino podjęła uchwałę, na mocy której możliwe jest wspieranie prac remontowych i konserwatorskich dla właścicieli/użytkowników obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków na swoim terenie.

Gmina pomaga proboszczom/administratorom zabytków sakralnych w uzyskaniu dotacji na cele konserwacyjno-remontowe obiektów sakralnych ze źródeł zewnętrznych.

INNE – finansowanie ze środków niepublicznych

Poza finansowaniem ze środków publicznych lub europejskich, możliwe jest także pozyskanie dofinansowania ze środków podmiotów prywatnych, przede wszystkim fundacji.

Przykładami takich organizacji są m.in.:

Fundacja ORLEN - realizuje zadania m.in. w zakresie ochrony dóbr kultury.

<https://fundacja.orlen.pl>

Fundacja TAURON - realizuje swoje cele m.in. poprzez ochronę dziedzictwa narodowego, w szczególności obiektów zabytkowych.

<https://fundacja.tauron.pl/jak-uzyskac-pomoc>

Fundacja KGHM Polska Miedź - wspiera inicjatywy m.in. w obszarze kultury i tradycji, w tym działania prowadzące do zachowania w jak najlepszym stanie obiektów architektury sakralnej i świeckiej, zabytków ruchomych i obiektów kultury materialnej.

<http://fundacjakghm.pl>

Fundacja PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza - wspiera m.in. inicjatywy na rzecz dziedzictwa narodowego i kultury.

<https://fundacja.pgnig.pl>

Fundacja PGE - realizuje projekty dotyczące m.in. pielęgnowania tożsamości narodowej i pamięci historycznej oraz zadania w zakresie kultury i dziedzictwa narodowego.

<https://fundacijapge.pl>

Z A Ł A C Z N I K I

Załącznik 1 Rejestr zabytków nieruchomości gminy Będzino

GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW
- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków -
 (stan na 26.06.2023 r.)
<https://wkz.bip.alfatv.pl/strony/11.dhtml>

L.P.	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru	Data	Nr decyzji	Uwagi: dawny numer rejestru
1	Dobre	park dworski II	1026	12.06.1978	KI.IV-5340/55/78	
2	Dobre	park dworski I	1026	12.06.1978	KI.IV-5340/55/78	
3	Dobrzyca	kościół Trójcy Św. z działką	1935	31.12.1998	OW PSOZ-5340/31/98	1267
4	Dworek	park dworski	955	10.03.1977	KI.IV-5340/28/77	
5	Dworek	pałac	955	10.03.1977	KI.IV-5340/28/77	
6	Kazimierz Pomorski	park dworski	1027	12.06.1978	KI.IV-5340/56/78	
7	Kładno	park dworski	956	12.03.1977	KI.IV-5340/29/77	
8	Kładno	pałac	956	12.03.1977	KI.IV-5340/29/77	
9	Łasin	kościół /relikty murów/	142	26.04.1957		nie istnieje
10	Łasin	park dworski	13	16.11.1953		
11	Łekno	kościół św. Jana Chrzciciela	1915	27.04.1957		141
12	Miłogoszcz	park dworski	1126	11.10.1980	KI.IV-5340/39/80	
13	Miłogoszcz	kuźnia	1924	19.07.1983	KI.IV-5340/16/83	1180
14	Mścice	dom nr 13 i 13a	605	29.08.1966	KI.IV-Oa/65/66	
15	Mścice	park dworski	1028	12.06.1978	KI.IV-5340/57/78	
16	Pleśna	dwór	957	12.03.1977	KI.IV-5340/30/77	
17	Pleśna	park dworski	957	12.03.1977	KI.IV-5340/30/77	
18	Smolne	park dworski	1950	12.06.1978	KI.IV-5340/58/78	1029
19	Strzepowo	kościół Św. Andrzeja Boboli z działką	1936	31.12.1998	OW PSOZ-5340/35/98	1266
20	Strzepowo	pałac	425	12.03.1977	KI.IV-5340/31/77	958
21	Strzepowo	park dworski	425	12.03.1977	KI.IV-5340/31/77	958
22	Strzeżenice	kościół /relikty murów/	138	26.04.1957		ruina
23	Śmiechów	willa secesyjna	1937	29.06.1983	KI.IV-5340/14/83	1178
24	Śmiechów	cmentarz przykościelny /bramka cmentarna/	1962	23.05.1955		75

25	Śmiechów	kościół MB Królowej Polski	1962	23.05.1955		75
26	Wierzchomino	kościół Św. Piotra i Pawła	602	29.08.1966	KI-IV-Oa/62/66	
27	Wierzchomino	cmentarz przykościelny /bramka cmentarna/	602	29.08.1966	KI-IV-Oa/62/66	

Załącznik 2 Wojewódzka ewidencja zabytków nieruchomości gminy Będzino

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

- zabytki nieruchome ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków -
(na podstawie wykazu przekazanego przez WUOZ, w dn. 26.06.2023 r.)

L.P.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Nazwa własna	UWAGI VERBUM
1	Barnin	Barnin 8	szkoła		GEZ 2010
2	Będzinko	Będzinko 11	dom mieszkalny		GEZ 2010
3	Będzino	Będzino 34	dom mieszkalny	chałupa	GEZ 2010
4	Będzino	Będzino 81	dworzec kolejowy	"Będzino"	GEZ 2010
5	Będzino		układ ruralistyczny w granicach wyznaczonych w SWK		GEZ 2010
6	Borkowice	Borkowice 4	dworzec kolejowy	"Miłogoszcz"	GEZ 2010
7	Borkowice	Borkowice 4	magazyn		GEZ 2010 (w karcie dworca kolejowego)
8	Borkowice	Borkowice 10	spichlerz	"2"	GEZ 2010
9	Borkowice	Borkowice 10	zespół folwarczny (dwór, spichlerz, dom zarządcy, magazyn)		GEZ 2010 (brak karty GEZ zespołu)
10	Dobiesławiec		dwór		GEZ 2010
11	Dobre		zespół folwarczny (stajnia)	Todenhagen B i C	nie istnieje
12	Dobre	Dobre 44	dwór		GEZ 2010
13	Dobrzyca		cmentarz	rzymsko - katolicki, komunalny	GEZ 2010
14	Dobrzyca	Dobrzyca 80	dwór		GEZ 2010
15	Dworek		zespół folwarczny		brak karty GEZ zespołu
16	Kazimierz Pomorski		dworzec kolejowy	"Kazimierz Pomorski"	nie istnieje
15	Kazimierz Pomorski		zespół folwarczny (stajnia, obory, owczarnia)		brak karty GEZ zespołu
16	Kładno		zespół folwarczny (obora, spichlerz, stodoła)		brak karty GEZ zespołu
17	Łasin		cmentarz	przykościelny	GEZ 2010
18	Łekno		cmentarz	komunalny	GEZ 2010
19	Łekno		cmentarz	przykościelny	GEZ 2010
20	Łopienica		ogród dworski		GEZ 2010
21	Łopienica		zespół folwarczny (obora, budynek gospodarczy, spichlerz)		brak karty GEZ zespołu
22	Łopienica		cmentarz	ewangelicki	brak karty GEZ
23	Łopienica		spichlerz	"1"	GEZ 2010
24	Miłogoszcz		cmentarz	rodowy	GEZ 2010 (w karcie parku pałacowego)

L.P.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Nazwa własna	UWAGI VERBUM
25	Miłogoszcz		zespół folwarczny (stajnia, obora)		brak karty GEZ zespołu
26	Mścice		dworzec kolejowy	"Mścice"	GEZ 2010
27	Mścice	Mścice 116	budynek mieszkalny	dla pracowników kolei	brak karty GEZ
28	Mścice		cmentarz	ewangelicki	GEZ 2010 (w karcie parku wiejskiego)
29	Mścice	ul. Koszalińska 116	budynek mieszkalny		nie istnieje
30	Mścice		cmentarz	rodowy	GEZ 2010 (w karcie parku wiejskiego)
31	Skrzeszewo	Skrzeszewo 4	zagroda (budynek mieszkalny, bramny, inwentarski, stodoła)		GEZ 2010
32	Słowienkowo	Słowienkowo 16	d. szkoła		GEZ 2010
33	Smolne		cmentarz	ewangelicki	GEZ 2010
34	Strachomino		cmentarz	przykościelny	GEZ 2010
35	Strachomino		zespół folwarczny (d. stajnia, obora, spichlerz, magazyn, chlewnia)		brak karty GEZ zespołu
36	Strachomino		ruiny dworu		
37	Strachomino		park dworski		GEZ 2010
38	Strzepowo	17	zespół folwarczny (dom zarządcy, spichlerz, magazyn, obory, stodoły)		brak karty GEZ zespołu
39	Strzepowo	Strzepowo 26	szkoła		GEZ 2010
40	Strzeżenice		park dworski		GEZ 2010
41	Strzeżenice		cmentarz	przykościelny	GEZ 2010
42	Śmiechów		cmentarz poewangelicki	parafialny, komunalny	brak karty GEZ
43	Śmiechów		szkoła nr 10		GEZ 2010
44	Śmiechów	Śmiechów 28	dom mieszkalny		GEZ 2010
45	Tymień	Tymień 20	obora	"2"	GEZ 2010
46	Tymień		park dworski		GEZ 2010
47	Tymień	Tymień 5	dworzec kolejowy	"Tymień"	GEZ 2010
48	Tymień	Tymień 20	zespół folwarczny (obora, spichlerz, stodoła)		brak karty GEZ zespołu
49	Tymień	Tymień 20	spichlerz	"4"	GEZ 2010
50	Wierzchominko		cmentarz rodowy w parku		GEZ 2010 (w karcie parku dworskiego)
51	Wierzchominko		park dworski z wieżą ciśnień		GEZ 2010
52	Wierzchominko	Wierzchominko 15	zespół folwarczny (spichlerz, stodoła, obora, budynki mieszkalne)		brak karty GEZ zespołu

L.P.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Nazwa własna	UWAGI VERBUM
53	Wierzchomino		cmentarz	przykościelny	GEZ 2010
54	Wierzchomino		park dworski		GEZ 2010
55	Wierzchomino		cmentarz	ewangelicki	GEZ 2010

Załącznik 3 Wykaz stanowisk archeologicznych gminy Będzino

Lp	Nazwa	Nr w miejscowości	AZP
1	Barnin	1	14-19/46
2	Barnin	3	14-19/48
3	Barnin	4	14-19/49
4	Będzinko	1	14-19/18
5	Będzinko	2	14-19/19
6	Będzinko	3	14-19/20
7	Będzinko	5	14-19/22
8	Będzinko	6	14-19/23
9	Będzinko	7	14-19/24
10	Będzinko	9	14-19/26
11	Będzinko	10	14-19/27
12	Będzinko	12	14-19/29
13	Będzinko	13	14-19/30
14	Będzinko	15	14-19/32
15	Będzinko	18	14-19/35
16	Będzinko	19	14-19/36
17	Będzinko	20	14-19/37
18	Będzinko	21	14-19/38
19	Będzinko	23	14-19/40
20	Będzinko	24	14-19/41
21	Będzinko	25	14-19/42
22	Będzinko	26	14-19/43
23	Będzino	1	14-19/88
24	Będzino	2	14-19/89
25	Będzino	3	14-19/90
26	Będzino	4	14-19/91
27	Będzino	5	14-19/92
28	Będzino	7	14-19/94
29	Będzino	8	14-19/95
30	Będzino	12	14-19/99
31	Będzino	15	14-19/102
32	Będzino	16	14-19/103
33	Borkowice	1	14-18/1
34	Borkowice	2	14-18/2
35	Borkowice	3	14-18/3
36	Borkowice	4	14-18/4
37	Borkowice	5	14-18/5
38	Dobiesławiec	1	13-20/13
39	Dobiesławiec	2	13-20/14
40	Dobiesławiec	3	13-20/15
41	Dobiesławiec	4	13-20/16

Lp	Nazwa	Nr w miejscowości	AZP
42	Dobiesławiec	5	13-20/17
43	Dobiesławiec	6	13-20/18
44	Dobiesławiec	7	13-20/19
45	Dobre	1	14-20/49
46	Dobre	2	14-20/53
47	Dobre	3	14-20/54
48	Dobre	4	14-20/56
49	Dobre	5	14-20/57
50	Dobre	6	14-20/58
51	Dobre	9	14-20/61
52	Dobre	11	14-20/63
53	Dobre	12	14-20/73
54	Dobre	13	14-20/74
55	Dobre	14	14-20/75
56	Dobre	15	14-20/76
57	Dobre	17	14-20/78
58	Dobre	18	14-20/79
59	Dobre	19	14-20/80
60	Dobre	20	14-20/81
61	Dobre	22	14-20/83
62	Dobrzyca	1	15-19/48
63	Dobrzyca	2	15-19/49
64	Dobrzyca	3	15-19/50
65	Dobrzyca	4	15-19/51
66	Dobrzyca	5	15-19/52
67	Dobrzyca	6	15-19/53
68	Dobrzyca	7	15-19/54
69	Dobrzyca	7	14-18/8
70	Dobrzyca	8	14-18/9
71	Dobrzyca	8	14-19/118
72	Dobrzyca	9	14-18/10
73	Dobrzyca	10	14-18/11
74	Dobrzyca	11	14-18/12
75	Dobrzyca	12	14-18/13
76	Dobrzyca	13	14-18/14
77	Dobrzyca	14	14-18/15
78	Dobrzyca	15	14-18/16
79	Dobrzyca	16	14-18/17
80	Dobrzyca	17	14-18/18
81	Dobrzyca	18	14-18/19
82	Dobrzyca	19	14-18/20
83	Dobrzyca	20	14-18/21
84	Dobrzyca	21	15-18/1
85	Dobrzyca	22	15-18/2

Lp	Nazwa	Nr w miejscowości	AZP
86	Dobrzyca	23	14-19/119
87	Dobrzyca	23	15-18/3
88	Dobrzyca	24	15-18/4
89	Dobrzyca	24	14-19/120
90	Dobrzyca	25	15-18/5
91	Dobrzyca	26	15-18/6
92	Dobrzyca	27	15-18/7
93	Dobrzyca	28	15-18/8
94	Dobrzyca	29	15-18/9
95	Dobrzyca	30	15-18/10
96	Dobrzyca	31	15-18/11
97	Dobrzyca	32	15-18/12
98	Dobrzyca	33	15-18/13
99	Dobrzyca	34	15-18/14
100	Dobrzyca	35	15-18/15
101	Dobrzyca	36	15-18/16
102	Dobrzyca	37	15-18/17
103	Dobrzyca	38	15-18/18
104	Dobrzyca	39	15-18/19
105	Gąski	2	14-18/23
106	Kazimierz Pomorski	3	14-20/2
107	Kazimierz Pomorski	6	14-19/59
108	Kazimierz Pomorski	7	14-19/60
109	Kiszkowo	1	14-18/25
110	Kiszkowo	2	14-18/26
111	Kiszkowo	3	14-18/27
112	Kiszkowo	4	14-18/28
113	Kiszkowo	5	14-18/29
114	Kiszkowo	6	14-18/30
115	Kiszkowo	7	14-19/1
116	Kiszkowo	8	14-19/2
117	Kiszkowo	9	14-19/4
118	Kładno	1	14-18/31
119	Kładno	2	14-18/32
120	Kładno	3	14-18/33
121	Kładno	4	14-18/34
122	Kładno	5	14-18/35
123	Kładno	6	14-18/36
124	Komory	1	14-19/104
125	Komory	2	14-19/105
126	Komory	3	14-19/106
127	Komory	4	14-19/107
128	Komory	8	14-19/111
129	Kraśnik Koszaliński	1	15-19/1

Lp	Nazwa	Nr w miejscowości	AZP
130	Łasin	3	14-17/50
131	Łasin	4	14-17/51
132	Łasin	6	14-17/53
133	Łękno	1	14-19/61
134	Łękno	6	14-19/66
135	Łękno	8	14-19/68
136	Łękno	10	14-19/70
137	Łękno	11	14-19/71
138	Łękno	14	14-19/74
139	Łękno	15	14-19/75
140	Łękoszyn	1	14-19/54
141	Łękoszyn	2	14-19/55
142	Łękoszyn	3	14-19/56
143	Łopienica	1	14-18/37
144	Łopienica	2	14-18/38
145	Łopienica	3	14-17/57
146	Łopienica	4	14-17/58
147	Łopienica	5	14-17/59
148	Łopienica	6	14-17/60
149	Łopienica	7	14-17/61
150	Łopienica	8	14-17/62
151	Łopienica	9	14-17/63
152	Łopienica	10	14-17/46
153	Łubniki	2	14-20/31
154	Mączno	1	14-19/78
155	Mączno	2	14-19/79
156	Mączno	4	14-19/81
157	Mączno	5	14-19/82
158	Mączno	6	14-19/83
159	Miłogoszcz	1	14-18/39
160	Miłogoszcz	2	14-18/40
161	Miłogoszcz	3	14-18/41
162	Mścice	1	14-20/3
163	Mścice	2	14-20/4
164	Mścice	5	14-20/7
165	Mścice	6	14-20/8
166	Mścice	7	14-20/9
167	Mścice	9	14-20/11
168	Mścice	10	14-20/12
169	Mścice	11	14-20/13
170	Mścice	15	14-20/17
171	Mścice	16	14-20/18
172	Mścice	18	14-20/20
173	Mścice	21	14-20/23

Lp	Nazwa	Nr w miejscowości	AZP
174	Mścice	22	14-20/24
175	Mścice	25	14-20/27
176	Mścice	26	14-20/28
177	Parnowo	16	15-19/65
178	Parnowo	40	15-19/89
179	Parnowo	41	15-19/90
180	Parnowo	42	15-19/91
181	Parnowo	43	15-19/92
182	Parnowo	44	15-19/93
183	Parnowo	45	15-19/94
184	Parnowo	46	15-19/95
185	Parnowo	47	15-19/96
186	Parnowo	48	15-19/97
187	Pleśna	5	13-18/4
188	Pleśna	6	13-18/7
189	Pleśna	7	14-17/55
190	Podamirowo	1	13-20/1
191	Podamirowo	2	13-20/2
192	Podamirowo	3	13-20/3
193	Podamirowo	4	13-20/4
194	Podamirowo	5	13-20/5
195	Podamirowo	6	13-20/6
196	Podamirowo	7	13-20/7
197	Podamirowo	8	13-20/8
198	Podamirowo	9	13-20/9
199	Podamirowo	10	13-20/10
200	Podamirowo	11	13-20/11
201	Podamirowo	12	13-20/12
202	Popowo	1	15-19/141
203	Popowo	2	15-19/142
204	Popowo	3	15-19/143
205	Popowo	4	15-19/144
206	Popowo	5	15-19/145
207	Popowo	6	15-19/146
208	Popowo	7	15-19/147
209	Popowo	8	15-19/148
210	Popowo	9	15-19/149
211	Popowo	10	15-19/150
212	Popowo	11	15-19/151
213	Popowo	12	15-19/152
214	Popowo	13	15-19/153
215	Skrzeszewo	1	14-19/5
216	Skrzeszewo	2	14-19/6
217	Skrzeszewo	3	14-19/7

Lp	Nazwa	Nr w miejscowości	AZP
218	Skrzeszewo	5	14-19/9
219	Skrzeszewo	7	14-19/11
220	Skrzeszewo	8	14-19/12
221	Skrzeszewo	9	14-19/13
222	Skrzeszewo	11	14-19/15
223	Stowienkowo	1	14-19/121
224	Stowienkowo	3	14-19/123
225	Stowienkowo	9	14-19/129
226	Stowienkowo	10	14-19/130
227	Stowienkowo	11	14-19/131
228	Stowienkowo	12	14-19/132
229	Stowienkowo	14	14-19/134
230	Smolne	1	15-18/60
231	Smolne	2	15-18/61
232	Smolne	3	15-18/62
233	Smolne	4	15-18/63
234	Smolne	5	15-18/64
235	Smolne	6	15-18/65
236	Smolne	7	15-18/66
237	Smolne	8	15-18/67
238	Stoistów	1	14-20/64
239	Stoistów	3	14-20/66
240	Stoistów	4	14-20/67
241	Stoistów	5	14-20/68
242	Stoistów	6	14-20/69
243	Stoistów	7	14-20/70
244	Stoistów	8	14-20/71
245	Stoistów	9	14-20/72
246	Strachomino	1	15-18/68
247	Strachomino	2	15-18/69
248	Strachomino	3	15-18/70
249	Strachomino	4	15-18/71
250	Strachomino	5	15-18/72
251	Strachomino	6	15-18/73
252	Strachomino	7	15-18/74
253	Strachomino	8	15-18/75
254	Strachomino	9	15-18/76
255	Strachomino	10	15-18/77
256	Strachomino	11	15-18/78
257	Strachomino	12	15-18/79
258	Strachomino	13	15-18/80
259	Strachomino	15	15-18/82
260	Strachomino	16	15-18/83
261	Strachomino	19	15-18/86

Lp	Nazwa	Nr w miejscowości	AZP
262	Strachomino	20	15-18/87
263	Strachomino	21	15-18/88
264	Strachomino	22	15-18/89
265	Strachomino	23	15-18/90
266	Strzepowo	1	15-18/93
267	Strzepowo	2	15-18/94
268	Strzepowo	3	15-18/95
269	Strzepowo	4	15-18/96
270	Strzepowo	5	15-18/97
271	Strzepowo	6	15-18/98
272	Strzepowo	7	15-18/99
273	Strzepowo	8	15-18/100
274	Strzepowo	9	15-18/101
275	Strzepowo	10	15-18/102
276	Strzepowo	11	15-18/103
277	Strzepowo	12	15-18/104
278	Strzepowo	13	15-18/105
279	Strzepowo	14	15-18/106
280	Strzepowo	15	15-18/107
281	Strzepowo	16	15-18/108
282	Strzepowo	17	15-18/109
283	Strzepowo	18	15-18/110
284	Strzepowo	19	15-18/111
285	Strzepowo	20	15-18/112
286	Strzepowo	21	15-18/113
287	Strzepowo	22	15-18/114
288	Strzepowo	23	15-18/115
289	Strzepowo	24	15-18/116
290	Strzepowo	25	15-18/117
291	Strzepowo	26	15-18/118
292	Strzepowo	27	15-18/119
293	Strzepowo	28	15-18/120
294	Strzepowo	29	15-18/121
295	Strzeżenice	3	13-20/22
296	Strzeżenice	4	13-20/23
297	Strzeżenice	5	13-20/24
298	Strzeżenice	6	13-20/25
299	Strzeżenice	7	13-20/26
300	Strzeżenice	8	13-20/27
301	Strzeżenice	9	13-20/28
302	Strzeżenice	10	13-20/29
303	Strzeżenice	11	13-20/30
304	Strzeżenice	12	13-20/31
305	Strzeżenice	13	13-20/32

Lp	Nazwa	Nr w miejscowości	AZP
306	Strzeżenice	14	13-20/33
307	Strzeżenice	15	13-20/34
308	Strzeżenice	16	13-20/35
309	Strzeżenice	17	13-20/36
310	Strzeżenice	18	13-20/37
311	Strzeżenice	20	14-20/1
312	Śmiechów	1	14-18/42
313	Śmiechów	2	14-18/43
314	Śmiechów	3	14-18/44
315	Śmiechów	4	14-18/45
316	Śmiechów	5	14-18/46
317	Śmiechów	6	14-18/47
318	Śmiechów	7	14-18/48
319	Śmiechów	8	14-18/49
320	Śmiechów	9	14-18/50
321	Śmiechów	10	14-18/51
322	Śmiechów	11	14-18/52
323	Śmiechów	12	14-18/53
324	Śmiechów	13	14-18/54
325	Śmiechów	14	14-18/55
326	Śmiechów	15	14-18/56
327	Śmiechów	16	14-18/57
328	Śmiechów	17	14-18/58
329	Świercz	1	14-20/48
330	Tymień	1	14-18/59
331	Tymień	2	14-18/60
332	Tymień	3	14-18/61
333	Tymień	4	14-18/62
334	Tymień	5	14-18/63
335	Tymień	6	14-18/64
336	Tymień	7	14-18/65
337	Tymień	8	14-18/66
338	Tymień	9	14-18/67
339	Tymień	10	14-18/68
340	Tymień	11	14-18/69
341	Tymień	12	14-18/70
342	Tymień	13	14-18/71
343	Tymień	14	14-18/72
344	Uliszki	1	14-19/135
345	Uliszki	3	14-19/137
346	Wierzchominko	68	14-19/112
347	Wierzchominko	69	14-19/113
349	Wierzchominko	70	14-19/114
348	Wierzchominko	71	14-19/115

Lp	Nazwa	Nr w miejscowości	AZP
350	Wierzchominko	73	14-19/117
351	Wierzchomino	1	15-19/154
352	Wierzchomino	2	15-19/155
353	Wierzchomino	3	15-19/156
354	Wierzchomino	4	15-19/157
355	Wierzchomino	5	15-19/158
356	Wierzchomino	6	15-19/159
357	Wierzchomino	7	15-19/160
358	Wierzchomino	8	15-19/161
359	Wierzchomino	9	15-19/162
360	Wierzchomino	10	15-19/163
361	Wierzchomino	11	15-19/164
362	Wierzchomino	12	15-19/165
363	Wierzchomino	13	15-19/166
364	Wierzchomino	14	15-19/167
365	Wierzchomino	15	15-19/168
366	Wierzchomino	16	15-19/169
367	Wierzchomino	17	15-19/170
368	Wierzchomino	18	15-19/171
369	Wierzchomino	19	15-19/172
370	Wierzchomino	20	15-19/173
371	Wierzchomino	21	15-19/174
372	Wierzchomino	22	15-19/175
373	Wierzchomino	23	15-19/176
374	Wierzchomino	24	15-19/177
375	Wierzchomino	25	15-19/178
376	Wierzchomino	26	15-19/179
377	Wierzchomino	27	15-19/180
378	Wierzchomino	28	15-19/181
379	Wierzchomino	29	15-19/182
380	Wierzchomino	30	15-19/183
381	Wierzchomino	31	15-19/184
382	Wierzchomino	32	15-19/185
383	Wierzchomino	34	15-19/186
384	Wierzchomino	35	15-19/187
385	Wierzchomino	36	15-19/188
386	Wierzchomino	37	15-19/189
387	Wierzchomino	38	15-19/190
388	Wierzchomino	39	15-19/191
389	Wierzchomino	40	15-19/192
390	Wierzchomino	41	15-19/193
391	Wierzchomino	42	15-19/194
392	Wierzchomino	43	15-19/195
393	Wierzchomino	44	15-19/196

Lp	Nazwa	Nr w miejscowości	AZP
394	Wierzchomino	45	15-19/197
395	Wierzchomino	47	15-19/198
396	Wierzchomino	48	15-19/199
397	Wierzchomino	49	15-19/200
398	Wierzchomino	50	15-19/201
399	Wierzchomino	51	15-19/202
400	Wierzchomino	52	15-19/203
401	Wierzchomino	53	15-19/204
402	Wierzchomino	54	15-19/205
403	Wierzchomino	55	15-19/206
404	Wierzchomino	56	15-19/207
405	Wierzchomino	57	15-19/208
406	Wierzchomino	58	15-19/209
407	Wierzchomino	59	15-19/210
408	Wierzchomino	60	15-19/211
409	Wierzchomino	61	15-19/212
410	Wierzchomino	62	15-19/213
411	Wierzchomino	63	15-19/214
412	Wierzchomino	64	15-19/215
413	Wierzchomino	65	15-19/216
414	Wierzchomino	66	15-19/217
415	Wierzchomino	67	15-19/218
416	Zagaje	6	14-19/51
417	Zagaje	7	14-19/52
418	Zagaje	8	14-19/53
419	Ziębrze	1	14-19/84
420	Ziębrze	2	14-19/85
421	Ziębrze	3	14-19/86
422	Ziębrze	4	14-19/87